

Risico- en crisisbarometer voorjaar 2023

In opdracht van de Nationaal Coördinator
Terrorisbestrijding en Veiligheid (NCTV)

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2023/092

Datum

31 mei 2023

Opdrachtgever

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)

Auteurs

Gwendolyn van Straaten
Frank ten Doeschot
Suzanne Brookman
Sarah Bruijn
Roos Thijssen

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	8
1.1 Achtergrond en doel	9
1.2 Uitvoering van het onderzoek en onderzoeksverantwoording	9
1.3 Presentatie van de cijfers	10
2 Vragen over vertrouwen in de overheid en over risico's en dreigingen	12
2.1 Vertrouwen in de overheid	13
2.2 Ingeschatte waarschijnlijkheid risico's en dreigingen	16
2.3 Kennis risico's en dreigingen	19
2.4 Ernst gebeurtenissen	22
2.5 Zorgen over risico's en dreigingen	28
2.6 Zorgen over eigen veiligheid en die van naasten	30
2.7 Uitkomsten open antwoorden zorgen over risico's en dreigingen voor nationale veiligheid	32
3 Voorbereiding op en handelen bij risico's	33
3.1 Opzoeken of ontvangen van informatie over risico's en dreigingen	34

3.2 Wel of geen actie ondernomen	35
3.3 Waarom geen actie ondernomen	36
3.4 Wel informatie opgezocht of ontvangen, maar geen actie ondernomen	37
3.5 Anderen helpen bij een ramp of crisis	38
4 Rol overheid	40
4.1 Beoordeling inspanning overheid	41
4.2 Vertrouwen informatievoorziening	44
5 Crisispreparatie	45
5.1 Nadenken over rampen en crises	46
5.2 Voorbereiding op ramp of crises	47
5.3 Bronnen van informatie voor voorbereiding	50
5.4 Eigen verantwoordelijkheid of verantwoordelijkheid overheid	51

Samenvatting

Minder mensen hebben weinig tot helemaal geen vertrouwen in de overheid ten opzichte van najaar 2022

Bijna de helft van de inwoners heeft weinig tot helemaal geen vertrouwen in de overheid. De huidige meting laat een daling zien in het aandeel dat weinig tot geen vertrouwen heeft (van 54% naar 47%). Het deel dat (heel) veel vertrouwen heeft, is stabiel vergeleken met de najaarsmeting van 2022 (12% om 14%).

In het algemeen afname percentage inwoners dat vindt dat de overheid te weinig doet in voorkomen gebeurtenissen

Tabel 0.1 (op pagina 7) laat voor zeventien risico's en dreigingen een overzicht zien van de significante ontwikkelingen (daling/stijging) tussen de najaarsmeting 2022 en de voorjaarsmeting van 2023 op vijf criteria: waarschijnlijkheid, ernst, top vijf van meeste zorgen, informatie zoeken en rol overheid. Voor elk criterium staat erbij vermeld of er sprake is van een toe- (donkerblauw gemarkeerd) of afname (lichtblauw gemarkeerd). De eerste kolom geeft de waarschijnlijkheid weer dat een risico of dreiging zich volgens inwoners voordoet. De gebeurtenissen zijn gesorteerd van een hoge naar een lage waarschijnlijkheid. Het algemene beeld is dat een groot aantal risico's en dreigingen als minder waarschijnlijk worden gezien. Ook is het beeld van de rol van de overheid voor een groot deel van de gebeurtenissen veranderd: een afname in het percentage inwoners dat vindt dat de overheid te weinig doet om de gebeurtenis te voorkomen. Het percentage inwoners dat informatie zoekt, is voor een groot deel van de gebeurtenissen ook gedaald.

Cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit meest waarschijnlijk

In de voorjaarsmeting ziet ongeveer driekwart van de inwoners cyberdreigingen (75%) en georganiseerde criminaliteit (74%) als (zeer) waarschijnlijk. Ten opzichte van de najaarsmeting zijn er geen verschillen te zien in deze risico's wat betreft de waarschijnlijkheid.

Groter deel maakt zich zorgen om cyberdreigingen

Op het vlak van cyberdreigingen is een stijging te zien: een iets groter deel van de inwoners heeft cyberdreigingen in hun top vijf gebeurtenissen staan waarover zij zich het meeste zorgen maken (+4 procentpunt), in vergelijking tot de najaarsmeting 2022.

Economische bedreigingen minder waarschijnlijk en ernstig, kleiner deel inwoners maakt zich hierover zorgen

Circa de helft schat economische bedreigingen als (zeer) waarschijnlijk in (51%). Deze gebeurtenis kent op alle aspecten in tabel 0.1 een daling ten opzichte van de najaarsmeting 2022. Minder inwoners zijn economische bedreigingen als (zeer) waarschijnlijk gaan zien (-15 procentpunt). Daarnaast noemen minder inwoners de gevolgen hiervan catastrofaal dan wel zeer ernstig (-9 procentpunt), hebben minder inwoners het in de top vijf van gebeurtenissen staan waarover ze zich zorgen maken (-13 procentpunt) en vinden minder inwoners dat de overheid hier te weinig tegen doet (-11 procentpunt). Ook zoeken minder inwoners hier informatie over op (-9 procentpunt).

Transportongevallen toegenomen in waarschijnlijkheid en ernst, groter deel inwoners maakt zich hierover zorgen

Op het vlak van transportongevallen is een aantal ontwikkelingen zichtbaar ten opzichte van de najaarsmeting van 2022. Ruim een derde vindt het (zeer) waarschijnlijk (37%) dat transportongevallen voorkomen, een toename van zeven procentpunt ten opzichte van de najaarsmeting 2022. Daarnaast zijn er meer inwoners die de gevolgen hiervan als catastrofaal/zeer ernstig benoemen (+5 procentpunt), hebben meer inwoners het in de top vijf gebeurtenissen staan waarover ze zich zorgen maken (+3 procentpunt) en vinden meer inwoners dat de overheid hier te weinig tegen doet, een toename van 10 naar 13 procent.

Minder inwoners zien stralingsongevallen, geopolitieke dreigingen en het stoppen van vitale processen als (zeer) waarschijnlijk

Uit tabel 0.1 blijkt dat het aandeel inwoners dat stralingsongevallen, geopolitieke dreigingen en het stoppen van vitale processen als (zeer) waarschijnlijk ziet, is gedaald ten opzichte van de najaarsmeting. Daarnaast is het percentage dat deze risico's in de top vijf heeft staan waarover zij zich het meeste zorgen maken, gedaald (respectievelijk -4 procentpunt, -8 procentpunt en -7 procentpunt). Deze gebeurtenissen hebben raakvlakken met de gevolgen van de oorlog in Oekraïne. Uit de flitspeilingen die I&O Research uitvoert voor de NCTV naar de gevolgen van de oorlog in Oekraïne blijkt dat minder inwoners zich zorgen maken over de oorlog in Oekraïne over de periode oktober '22 – maart '23 (van 42% naar 34%).

Vier op de tien inwoners maken zich zorgen over spanningen tussen bevolkingsgroepen, afname ten opzichte van najaarsmeting

Ruim vier op de tien inwoners hebben spanningen tussen bevolkingsgroepen in hun top vijf staan van risico's waarover zij zich het meeste zorgen maken (44%). Dit staat hiermee op de derde plek van zorgen. Ten tijde van de najaarsmeting 2022 maakte bijna de helft (48%) zich

hierover zorgen en stond deze op de tweede plek van meeste zorgen. Ten opzichte van de najaarsmeting 2022 heeft een kleiner deel hierover informatie opgezocht (-5 procentpunt). Tot slot is het aandeel dat vindt dat de overheid hier te weinig aan doet ook afgenomen (-8 procentpunt).

Natuurbranden en overstromingen waarschijnlijker en toename in zorgen

In vergelijking met de najaarsmeting zijn meer inwoners natuurbranden (+5 procentpunt) en overstromingen (+6 procentpunt) als (zeer) waarschijnlijk gaan zien. Voor aardbevingen is het tegenovergestelde zichtbaar; 12 procent noemt dit (zeer) waarschijnlijk, drie procent minder ten opzichte van de najaarsmeting van 2022. Voor alle drie de klimaatgerelateerde gebeurtenissen geldt dat meer inwoners zich hier zorgen over zijn gaan maken. Een kwart heeft de overstromingen in de top vijf zorgen staan (+13 procentpunt), zeven procent noemt natuurbranden (+4 procentpunt) en vier procent noemt aardbevingen (+2 procentpunt). Over overstromingen (18%) en aardbevingen (10%) hebben meer inwoners informatie opgezocht (respectievelijk +8 procentpunt en +4 procentpunt) in vergelijking met de najaarsmeting van 2022.

Driekwart ondernam geen actie ter voorbereiding op risico's, idee dat men zelf geen actie kan ondernemen belangrijkste reden

Driekwart van de inwoners heeft geen actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen, een op de vijf ondernam wel actie. De belangrijkste reden om geen actie te ondernemen, is dat inwoners het idee hebben dat ze zelf geen actie kunnen ondernemen (47%). Drie op de tien (30%) vonden het niet nodig om actie te ondernemen.

Zeven op de tien inwoners (72%) hebben over één of meer van de zeventien gebeurtenissen informatie ontvangen of opgezocht, maar geen actie ondernomen. Deze inwoners geven hiervoor als belangrijkste reden dat de informatie hen niet aanmoedigt om actie te ondernemen (37%).

Ruim de helft wil graag meer informatie over hoe ze tijdens een ramp anderen kunnen helpen

Ruim de helft van de inwoners zou graag meer informatie willen over hoe ze tijdens een ramp of crisis anderen kunnen helpen. Bijna een op de zes weet niet goed wat ze moeten doen en zouden hierdoor anderen niet helpen. Twee derde (68%) voelt zich verplicht anderen te helpen tijdens een ramp of crisis. Dit percentage stijgt sinds het voorjaar 2022 licht.

Toename in vertrouwen informatievoorziening overheid bij ramp of crisis

Een derde van de inwoners heeft vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis. Een kwart heeft weinig tot helemaal geen vertrouwen hierin. Dit is tegenovergesteld aan de najaarsmeting van 2022, toen een derde weinig tot helemaal geen vertrouwen had en een kwart juist (heel) veel vertrouwen had.

Meerderheid wil meer informatie van de overheid en vindt dat de overheid meer moet doen om burgers voor te bereiden

Vier op de tien inwoners vinden dat zij zelf en anderen onvoldoende voorbereid zijn op rampen en crises. Een derde (34%) heeft hier geen goed zicht op (34% geeft aan dit niet te weten). Ruim de helft (58%) heeft meer informatie nodig van de overheid over hoe zij zich kunnen voorbereiden op rampen en crises. Daarnaast vinden zes op de tien (61%) dat de overheid meer moet doen om de inwoners hierop voor te bereiden.

Verantwoordelijkheid voorbereiding op rampen en crises ligt meer bij overheid dan bij burgers

In algemene zin vindt een derde (37%) dat de overheid hoofdzakelijk verantwoordelijk is voor de voorbereiding op een ramp of crisis. Een even grote groep vindt het deels de verantwoordelijkheid van de overheid, maar vindt het ook de eigen verantwoordelijkheid om erop voorbereid te zijn (36%). Een kwart vindt het hoofdzakelijk de verantwoordelijkheid van de burgers zelf om zich voor te bereiden op rampen of crises (24%).

Inwoners kregen daarna de zeventien gebeurtenissen voorgelegd met de vraag in welke mate de voorbereiding hierop de verantwoordelijkheid is van de overheid of dat dit bij de inwoner zelf ligt. Meer dan de helft noemt bij zestien van de zeventien gebeurtenissen dat het hoofdzakelijk de verantwoordelijkheid van de overheid is. Extreem weer vormt hier de uitzondering op: 43 procent vindt dit een taak hoofdzakelijk voor de overheid. Een op de drie vindt dit deels de verantwoordelijkheid van de overheid, maar ook deels de verantwoordelijkheid van de inwoner (33%). Een kwart vindt het voornamelijk de verantwoordelijkheid van de inwoners (24%).

Desinformatie laat een vergelijkbaar beeld zien als extreem weer; vier op de tien vinden dit hoofdzakelijk de verantwoordelijkheid van de overheid (38%), een kwart vindt dit deels de verantwoordelijkheid van de overheid, maar ook deels die van de burger (26%) en een op de drie vindt het hoofdzakelijk de verantwoordelijkheid van de burger (33%).

Tabel 0.1 – Totaaloverzicht uitkomsten (ontwikkeling voorjaarsmeting 2023-najaarsmeting 2022)*

Risico's en dreigingen	Waarschijnlijkheid voorjaarsmeting (% (zeer) waarschijnlijk)	Waarschijnlijkheid (percentage (zeer) waarschijnlijk)	Ernst (bij voordoen) (percentage catastrofaal/zeer ernstig)	Top 5 zorgen (percentage dat een gebeurtenis in de top 5 van zorgen maken zet)	Informatie zoeken (percentage dat informatie heeft ontvangen/opgezocht)	Rol overheid (percentage overheid doet te weinig)
Cyberdreigingen	75%			+4%		
Georganiseerde criminaliteit	74%					-5%
Spanningen tussen bevolkingsgroepen	68%			-4%	-5%	-8%
Geopolitieke dreigingen	62%	-6%		-8%	-7%	-6%
Extremisme	62%				-3%	-7%
Extreem weer	61%		-7%	+7%		
Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	54%			-7%	-4%	-7%
Infectieziekte	53%	-5%			-5%	-5%
Economische bedreigingen	51%	-15%	-9%	-13%	-9%	-11%
Terrorisme	49%				-3%	-5%
Natuurbrand	47%	+5%	-3%	+4%		
Overstromingen	41%	+6%	-5%	+13%	+8%	
Transportongeval	37%	+7%	+5%	+3%	+1%	+3%
Milieuramp of een chemisch incident	34%			+3%		
Het stoppen van vitale processen	27%	-7%	-11%	-7%		-8%
Aardbeving	12%	-3%		+2%	+4%	
Stralingsongeval	11%	-7%		-4%	-3%	

* De getoonde verschillen in percentages betreffen het verschil in procentpunten tussen de voorjaarsmeting 2023 ten opzichte van de najaarsmeting 2022.

De percentages in de tabel zijn gebaseerd op de volgende vraagstellingen:

'Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet'; 'Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving?'; 'Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen over maakt'; 'Heb je het afgelopen jaar over deze risico's en dreigingen informatie ontvangen of opgezocht?'; 'In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?'

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en doel

De Risico- en Crisisbarometer (RCB) wordt tweemaal per jaar in opdracht van de Nationaal Coördinator Terrorismedebijding en Veiligheid (NCTV) uitgevoerd. Doel is om inzicht te krijgen in de zorgen, angsten en gevoelens over veiligheid in Nederland, en het vertrouwen dat inwoners van Nederland hebben in het optreden van de overheid bij rampen en crises. Sinds 2022 wordt de RCB uitgevoerd door I&O Research. In deze voorjaarsmeting 2023 is de basis-vragenlijst gehanteerd, plus een aanvullend thematisch vragenblok over het voorbereiden op crises.

Maatschappelijke context

Halverwege februari 2022 begon de oorlog in Oekraïne. Deze oorlog is bij het schrijven van het rapport nog steeds gaande. In 2022 werden de coronamaatregelen langzaam versoepeld na een harde lockdown in december 2021. Uiteindelijk vervielen de laatste maatregelen in maart 2022. De uitkomsten van de huidige en twee voorgaande metingen moeten dan ook in het licht van deze situatie worden bekeken.

1.2 Uitvoering van het onderzoek en onderzoeksverantwoording

Doelgroep & steekproef

De doelgroep van dit onderzoek zijn inwoners van Nederland van 18 jaar en ouder. Voor dit onderzoek is een gestratificeerde steekproef getrokken uit het I&O Research Panel van 3.000 inwoners, op de achtergrondkenmerken leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. Aan het onderzoek hebben 1.558 panelleden meegedaan. Dit is een representatieve respons van 52 procent.

Benadering deelnemers onderzoek

De dataverzameling is uitgevoerd tussen 22 maart en 3 april 2023. De geselecteerde panelleden zijn door middel van een neutrale uitnodigingsmail gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. Hierin stond zowel de naam van de opdrachtgever (NCTV) als het onderwerp van het onderzoek **niet** genoemd. Hierdoor zijn personen niet vooraf beïnvloed in hun antwoorden en is selectieve respons voorkomen.

Weging en marges

Op de data is een weging (op randtotalen) toegepast op de achtergrondkenmerken: leeftijd, geslacht, opleiding, migratieachtergrond, stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021 en regio (op basis van de Nielsen 4-indeling van het CBS). De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee komen de verhoudingen in de steekproef op deze achtergrondkenmerken overeen met de werkelijke verhoudingen onder de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheidsinterval van 99 procent (significantieniveau van 0,01). Er is voor dit hogere betrouwbaarheidsniveau gekozen, omdat er relatief veel verschillen – ook tussen metingen onderling – worden getoetst. Door strenger te toetsen wordt het risico om verschillen onterecht als significant aan te merken kleiner. Bij een netto steekproef van $n=1.558$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 3,3 procent. Dit wil zeggen dat met 99 procent zekerheid kan worden gesteld dat de uitkomst in de gehele populatie tussen 46,7 en 53,3 procent ligt.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op een traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

1.3 Presentatie van de cijfers

In sommige gevallen tellen percentages niet op tot 100 procent. Dit komt door afrondingsverschillen. Bij sommige vragen waren meerdere antwoorden mogelijk. Dit staat bij de figuurtitels vermeld.

Niet elke vraag is aan elke respondent gesteld, daardoor kan het aantal personen dat een vraag heeft ingevuld, afwijken van het totaal (n= 1.558). Bij die vragen is in de figuurtitel beschreven wat de percentagebasis is, en het aantal personen dat de vraag heeft beantwoord.

Wanneer we in dit onderzoek spreken over inwoners van Nederland, doelen we op een representatieve groep inwoners van 18 jaar en ouder.

Beschrijving van trends

Dit is de derde meting van de RCB uitgevoerd door I&O Research. De eerste meting is uitgevoerd tussen 22 april en 6 mei 2022, de tweede meting is uitgevoerd tussen 5 en 19 oktober 2022. Onderzoeksbureau Motivaction voerde de voorgaande barometers uit, en maakte hierbij gebruik van het StemPunt-panel. Vanwege de overstap van Motivaction naar I&O Research als uitvoerder van de RCB, kunnen de resultaten van de metingen vóór 2022 niet een-op-een worden vergeleken met de metingen van 2022, en kan niet worden bepaald of de verschillen tussen de jaren ook daadwerkelijk significant zijn.

Er zijn wel tijdreeksen weergegeven van de vragen uit de voorgaande metingen van Motivaction die overeenkomen met de vragen in de metingen uitgevoerd door I&O Research. Dit is gedaan om een indicatie van trends of afwijkingen te kunnen weergeven.

Omdat een overzichtelijke weergave van alle RCB-metingen niet mogelijk is, is in het presenteren van de trends in dit rapport een selectie gemaakt van metingen. We vergelijken de huidige meting (voorjaar 2023) met de voorgaande twee metingen (najaar en voorjaar 2022) en de voorjaarsmeting 2019 (maart). De voorjaarsmeting van de RCB uitgevoerd door de voorgaande uitvoerder (Motivaction) beschouwen we als '0-meting'. De metingen worden in de figuren en tabellen aangeduid met jaartal en cijfers '1' (voorjaarsmeting) en '2' (najaarsmeting).

De voorjaarsmeting 2023 en de metingen van 2022 kunnen wel een-op-een vergeleken worden. Die geven we weer in een staafdiagram, waarbij we met driehoekjes aangeven wat de significante verschillen zijn. Een grijs driehoekje omlaag staat voor een significante afname. Een zwart driehoekje omhoog staat voor een significante toename.

In bijlage A staat een overzicht van de barometers vanaf voorjaar 2019 en wanneer deze zijn uitgevoerd.

Berekening trendbreuk

Voor een drietal vragen is in de huidige meting een extra antwoordcategorie toegevoegd ten opzichte van de metingen in de periode 2019-2021. Dit met als doel om de oorspronkelijke vraagstelling te verbeteren. Deze aanpassingen zijn in de voorjaarsmeting 2022 al meegenomen. Daarbij is een parallelmeting uitgevoerd met de oorspronkelijke categorieën middels een splitrun. In de huidige meting is niet meer gebruik gemaakt van deze splitrun en definitief gekozen voor de nieuwe antwoordcategorieën, omdat deze daadwerkelijk een verbetering bleken. Om de vragen uit de voorgaande metingen van 2019-2021 toch te kunnen vergelijken met de vragen in de metingen van 2022 en 2023 is een herberekening gemaakt op de uitkomsten van de voorgaande metingen met behulp van omrekenfactoren. Deze cijfers wijken dan ook af van eerder gepubliceerde cijfers over deze meetjaren. Dit geldt voor de volgende vragen:

- Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid?
- In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?
- Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis?

Zie bijlage B voor de gehanteerde omrekenfactoren.

Leeswijzer

Het rapport is ingedeeld in de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 2. Vragen over vertrouwen in de overheid en over risico's en dreigingen

Dit hoofdstuk gaat over de mate van vertrouwen van inwoners in de overheid. Met betrekking tot risico's en dreigingen gaat dit hoofdstuk in op: zorgen, waarschijnlijkheid, kennis en ernst.

Hoofdstuk 3. Voorbereiding op en handelingen bij risico's en dreigingen

Dit hoofdstuk gaat in op informatie zoekgedrag, actie ondernemen naar aanleiding van risico's en dreigingen en de intentie tot ondernemen van actie bij rampen en crises.

Hoofdstuk 4. Rol overheid

In dit hoofdstuk komt de houding van inwoners van Nederland aan bod met betrekking tot de rol van de overheid bij het voorkomen van risico's en dreigingen en de informatievoorziening van de overheid bij rampen en crises.

Hoofdstuk 5. Crisispreparatie

In dit hoofdstuk bespreken we het themablok over crisispreparatie met betrekking tot de rolverdeling tussen overheid en burger. Inwoners beantwoorden de vragen bij welke rampen en crises zij vinden dat de overheid verantwoordelijk is en wanneer dit aan de inwoner is. Dit is een themablok en is dus in alleen in de huidige voorjaarsmeting uitgevraagd.

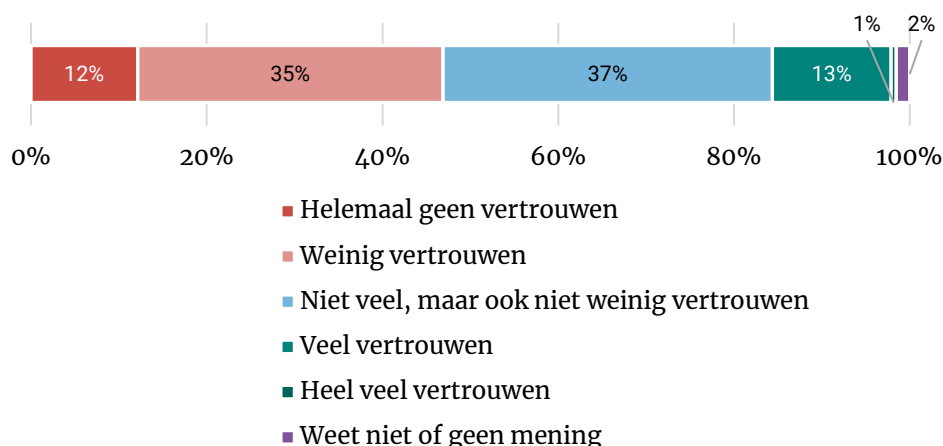
2 Vragen over vertrouwen in de overheid en over risico's en dreigingen

2.1 Vertrouwen in de overheid

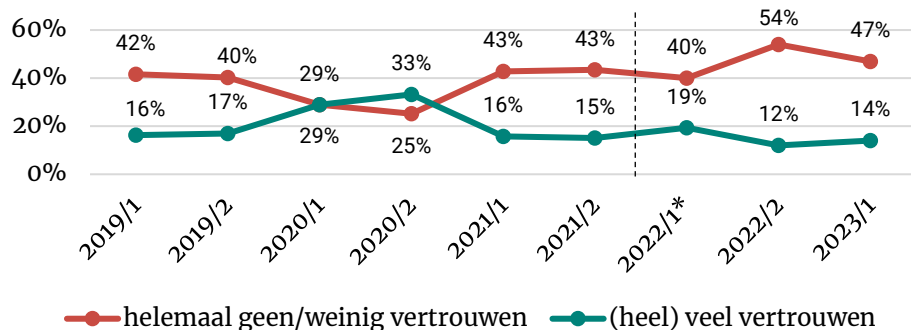
Figuur 2.1 - Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid? (2023/1)

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Figuur 2.2 - Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid?, trend

Basis: alle inwoners van Nederland

* De vraagstelling komt weer overeen met de vraagstelling in de metingen van 2019-2021. In de meting 2022/1 was eenmalig het woordje 'landelijke' toegevoegd in de vraagstelling: Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de landelijke overheid?

Bijna de helft heeft weinig tot helemaal geen vertrouwen in de overheid

Inwoners van Nederland kregen de volgende vraag voorgelegd: 'Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid?' Bijna de helft van de inwoners (47%) heeft weinig tot helemaal geen vertrouwen in de overheid. Het grootste deel heeft weinig vertrouwen in de overheid (35%). Een derde (37%) zegt niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen in de overheid te hebben. Veertien procent heeft veel of heel veel vertrouwen in de overheid.

Wantrouwen in de overheid afgenomen ten opzichte van najaar 2022

Figuur 2.2 laat de ontwikkeling zien van helemaal geen en weinig vertrouwen en (heel) veel vertrouwen in de overheid. De uitkomsten van de metingen tot en met 2021 zijn herberekend middels omrekenfactoren om ze zo vergelijkbaar te maken met de metingen uitgevoerd door I&O Research. Voor meer uitleg over de herberekening, zie bijlage B.

In de twee metingen van 2020 was er een stijging zichtbaar in het vertrouwen van inwoners van Nederland in de overheid. Dit vertrouwen daalde in 2021 terug naar het niveau van 2019. Tussen de eerste en de tweede meting van 2022 is een sterke daling zichtbaar van 19 procent naar 12 procent van de bevolking die (heel) veel vertrouwen in de overheid heeft. Tegelijkertijd steeg het aandeel inwoners dat weinig of helemaal geen vertrouwen heeft in de overheid, van 40 procent naar 54 procent. In de huidige meting (2023/1) is dit gedaald naar 47 procent.

Na de vraag over hoeveel vertrouwen men heeft in de overheid, is aan respondenten de open vraag gesteld 'Waarover maak je je zorgen, als je denkt aan risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid?' In bijlage C staan de antwoorden op deze open vraag weergegeven.

van burgers¹. In dit onderzoek krijgen personen de vraag voorgelegd: 'Hoeveel vertrouwen heeft u op dit moment in de volgende instellingen in Nederland?'. Twee van deze instellingen zijn de Tweede Kamer en de regering². Dit vertrouwen wordt gemeten aan de hand van een schaal, lopend van 1-10. In de laatste meting van de COB ((na)zomer 2022) hebben vier op de tien 'voldoende' (tussen de 6 en 10) vertrouwen in de regering en Tweede Kamer. In de meting ervoor (januari/februari 2022) was dit nog de helft. In de Risico- en Crisisbarometer is ook een daling te zien tussen de voor- en najaarsmeting in 2022 wat betreft het vertrouwen dat men heeft in de overheid. I&O Research voert op regelmatige basis politieke peilingen uit. Hierin wordt ook gevraagd naar vertrouwen in de overheid. De vraag in de politieke peilingen luidt: 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de volgende instellingen en beroepsgroepen?: a) De Nederlandse overheid als geheel, b) De Europese Unie, c) uw gemeente. Uit de meting van januari 2023 blijkt dat 36% heel veel of tamelijk veel vertrouwen heeft in de overheid. Dit is toegenomen sinds november 2022, toen was het nog 28 procent.³

¹ [Continu onderzoek burgerperspectieven \(COB\) | Onderzoeksbeschrijvingen SCP | Sociaal en Cultureel Planbureau](#)

² De andere instellingen zijn: grote ondernemingen/bedrijven; vakbonden; kranten (zowel op papier als via websites en apps), televisie, het nieuws op tv; rechtspraak

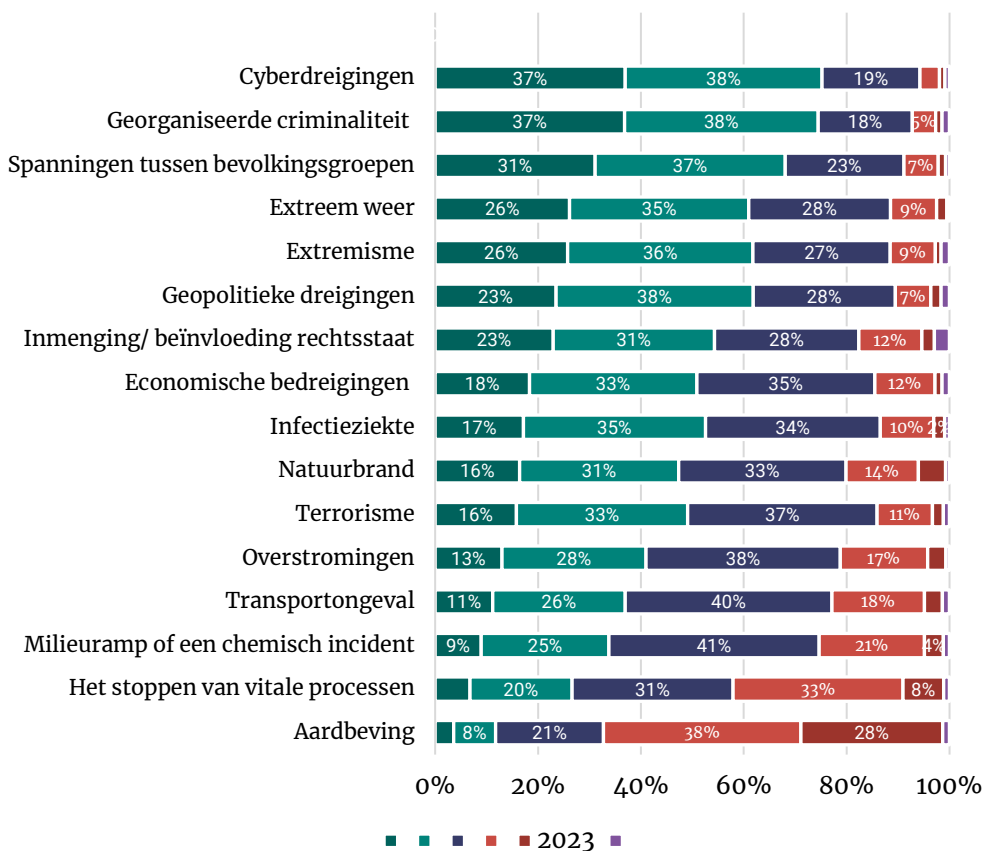
³ [I&O-zetelpeiling: Licht herstel vertrouwen; VVD en D66 krabbelen iets op – I&O Research \(ioresearch.nl\)](#)

2.2 Ingeschatte waarschijnlijkheid risico's en dreigingen

Figuur 2.3 - Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet.

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Inwoners zien cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit als meest waarschijnlijke risico of dreiging

Ruim een derde (37%) ziet het als het zeer waarschijnlijk dat cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit zich voordoen in Nederland. Drie op de tien (31%) zien het als zeer waarschijnlijk dat er spanningen tussen bevolkingsgroepen zijn in de samenleving. Het zich voordoen van stralingsongevallen (3%) en aardbevingen (4%) zien inwoners als minst waarschijnlijk.

Regionale verschillen

Er zijn verschillen tussen regio's in hoe waarschijnlijk inwoners de verschillende gebeurtenissen inschatten. De volgende significante verschillen zijn zichtbaar:

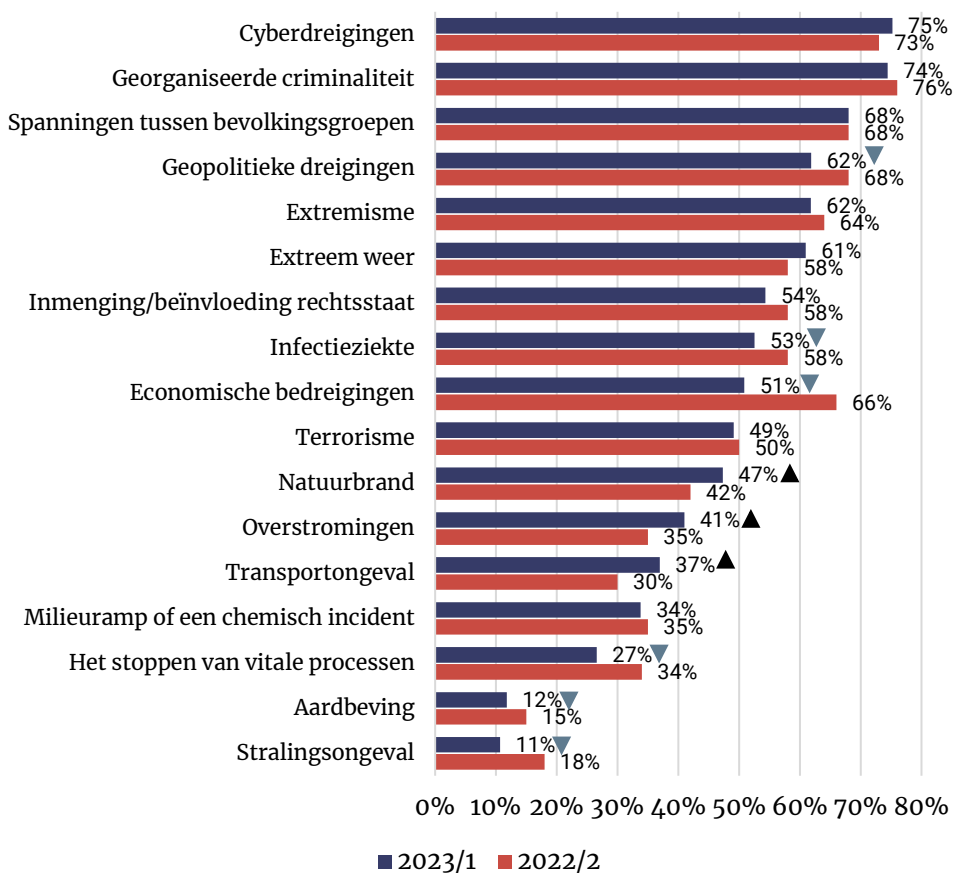
- In de regio Noord acht bijna een op de zeven (15%) het zeer waarschijnlijk dat een aardbeving zich voordoet. In de rest van de regio's ligt dit tussen de 2 en 5 procent. Ook het aandeel dat het waarschijnlijk acht is hoger in het Noorden (18%) dan in de andere regio's (tussen de 5% en 10%).
- Een vijfde van de inwoners van de drie grote steden in het westen van het land (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) (19%) acht een overstroming zeer waarschijnlijk, dit ligt significant hoger dan in het westen van het land (excl. drie grote steden) (10%).
- Inwoners van de drie grote steden schatten ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat waarschijnlijker in (32% zeer waarschijnlijk) dan inwoners uit het oosten van het land (20% zeer waarschijnlijk).
- Inwoners uit de drie grote steden schatten de kans op georganiseerde criminaliteit hoger in (49% zeer waarschijnlijk), in vergelijking tot de andere regio's (tussen de 34% en 36% zeer waarschijnlijk).

Ontwikkeling waarschijnlijkheid risico's en dreigingen

Figuur 2.4 - Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet. (% (zeer) waarschijnlijk)

Basis: alle inwoners van Nederland

Georganiseerde criminaliteit en cyberdreigingen blijven meest waarschijnlijk

Net als in de vorige meting schatten inwoners de kans op het voordoen van cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit het meest waarschijnlijk in. Driekwart (75%) ziet cyberdreigingen als (zeer) waarschijnlijk en 74 procent acht georganiseerde criminaliteit (zeer) waarschijnlijk. Dit is niet veranderd ten opzichte van het najaar van 2022.

Ten opzichte van de voorgaande meting zijn inwoners een aantal gebeurtenissen als minder waarschijnlijk gaan zien. Dit zijn geopolitieke dreigingen (van 68% naar 62%), infectieziekten (van 58% naar 53%), economische bedreigingen (van 66% naar 51%), het stoppen van vitale processen (van 34% naar 27%), aardbevingen (van 15% naar 12%) en stralingsongevallen (van 18% naar 11%).

Een aantal gebeurtenissen zijn inwoners als meer waarschijnlijk gaan zien. Deze betreffen: natuurbranden (van 42% naar 47%), overstromingen (van 35% naar 41%) en transportongevallen (van 30% naar 37%).

Top 5 waarschijnlijkheid gebeurtenissen vergelijking voorgaande metingen

Tabel 2.1- Hieronder staat een lijst van gebeurtenissen die een risico of een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid.

Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je het vindt dat deze zich voordoet. (top 5, gebaseerd op % (zeer) waarschijnlijk)

Basis: alle inwoners van Nederland

Meting	2023/1	2022/2	2022/1	2019/1*
Eerste	Cyberdreigingen	Georganiseerde criminaliteit	Cyberdreigingen	Cyberdreigingen
Tweede	Georganiseerde criminaliteit	Cyberdreigingen	Georganiseerde criminaliteit	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
Derde	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Extreem weer	Terrorisme
Vierde	Geopolitieke dreigingen	Geopolitieke dreigingen	Infectieziekte	Extreem weer
Vijfde	Extremisme	Economische bedreigingen	Geopolitieke dreigingen	Extremisme

*Georganiseerde criminaliteit in 2019 niet gevraagd

Hoge waarschijnlijkheid cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit door de jaren heen

In Tabel 2.1 staat per meetmoment de top vijf gebeurtenissen die inwoners (zeer) waarschijnlijk achten dat deze zich voordoen. In bijlage E staat het totale overzicht.

Hierin zijn zowel een aantal overeenkomsten als verschuivingen te zien. Cyberdreigingen en georganiseerde criminaliteit vormen de top 2, zowel in de voorjaarsmeting van 2023 als in de metingen van 2022. In de voorjaarsmeting van 2019 werd georganiseerde criminaliteit nog niet uitgevraagd. Cyberdreigingen werden dat jaar als meest waarschijnlijk geacht. Spanningen tussen bevolkingsgroepen staat wisselend op de tweede en derde plek in de meting van 2023, de najaarsmeting van 2022 en de voorjaarsmeting van 2019. Het voordoen van geopolitieke dreigingen wordt in deze periode hoog ingeschat.

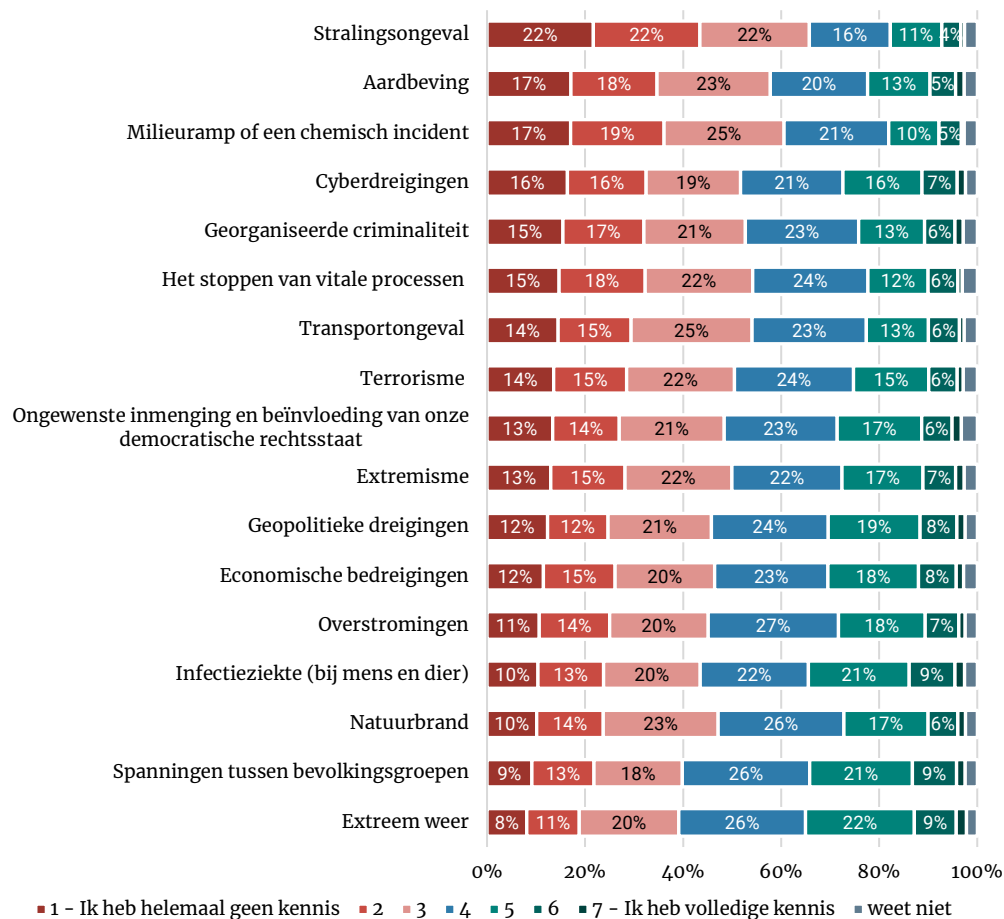
In de huidige meting acht 62 procent van de inwoners de kans op extremisme (zeer) waarschijnlijk en deze gebeurtenis staat daarmee op de vijfde plek van waarschijnlijkheid. In de metingen van 2022 stond extremisme niet in de top 5. De procentuele verschuiving ten opzichte van de voorjaarsmeting en najaarsmeting van 2022 is echter niet sterk. Inwoners zijn relatief gezien andere gebeurtenissen minder waarschijnlijk gaan inschatten.

In de najaarsmeting van 2022 schatte 66 procent van de Nederlanders de kans op economische bedreigingen als (zeer) waarschijnlijk. Daarmee stond het op de vijfde plek. In de huidige meting is dit gedaald naar 51 procent en staat daarmee op plek acht. Tot slot is het plaatsvinden van infectieziekten verder gedaald van plek 8 naar 9. Hiermee is het weer terug op het niveau van voor de coronacrisis.

2.3 Kennis risico's en dreigingen

Figuur 2.5 - Hoeveel kennis heb jij van risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid? Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Inwoners schatten hun kennisniveau 'gemiddeld' in

Inwoners van Nederland is per risico en dreiging gevraagd hoe ze hun kennis inschatten, op een schaal van 1 tot 7. Een 1 staat gelijk aan 'helemaal geen kennis'. Tussen 2 en 3 is er sprake van een beetje kennis, een 4 betekent 'niet veel, maar ook niet weinig kennis'.

Een cijfer tussen de 5 en de 7 kan worden vertaald naar veel tot volledige kennis van risico's en dreigingen. Figuur 2.5 toont dit overzicht.

Per risico en dreiging ligt het gemiddelde kennisniveau van inwoners tussen de 2,9 (stralingsongeval) en 3,8 (extreem weer). Het algemene gemiddelde kennisniveau over alle 17 gebeurtenissen komt uit op een 3,4. Dit is significant afgenomen ten opzichte van het najaar van 2022, toen kwam het algemene kennisniveau uit op een 3,5.

Ruim een derde zegt veel kennis te hebben van spanningen tussen bevolkingsgroepen

Een derde van de inwoners geeft aan veel tot volledige kennis (tussen de 5 en 7) te hebben van extreem weer (33%), infectieziekte (32%) en spanningen tussen bevolkingsgroepen (32%).

Inwoners geven aan de minste kennis (cijfer 1) te hebben van:

- 1) stralingsongevallen (22% helemaal geen kennis)
- 2) aardbevingen (17% helemaal geen kennis)
- 3) milieurampen of chemische incidenten (17% helemaal geen kennis).

Inwoners van het noorden meer kennis van aardbevingen

Inwoners van het noorden schatten hun gemiddelde kennisniveau van aardbevingen hoger in dan inwoners van het westen (excl. drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) en oosten van het land. Het kennisniveau in het noorden ligt op een 3,5 wat neerkomt op 'niet veel, maar ook niet weinig kennis'. Het gemiddelde kennisniveau van de andere

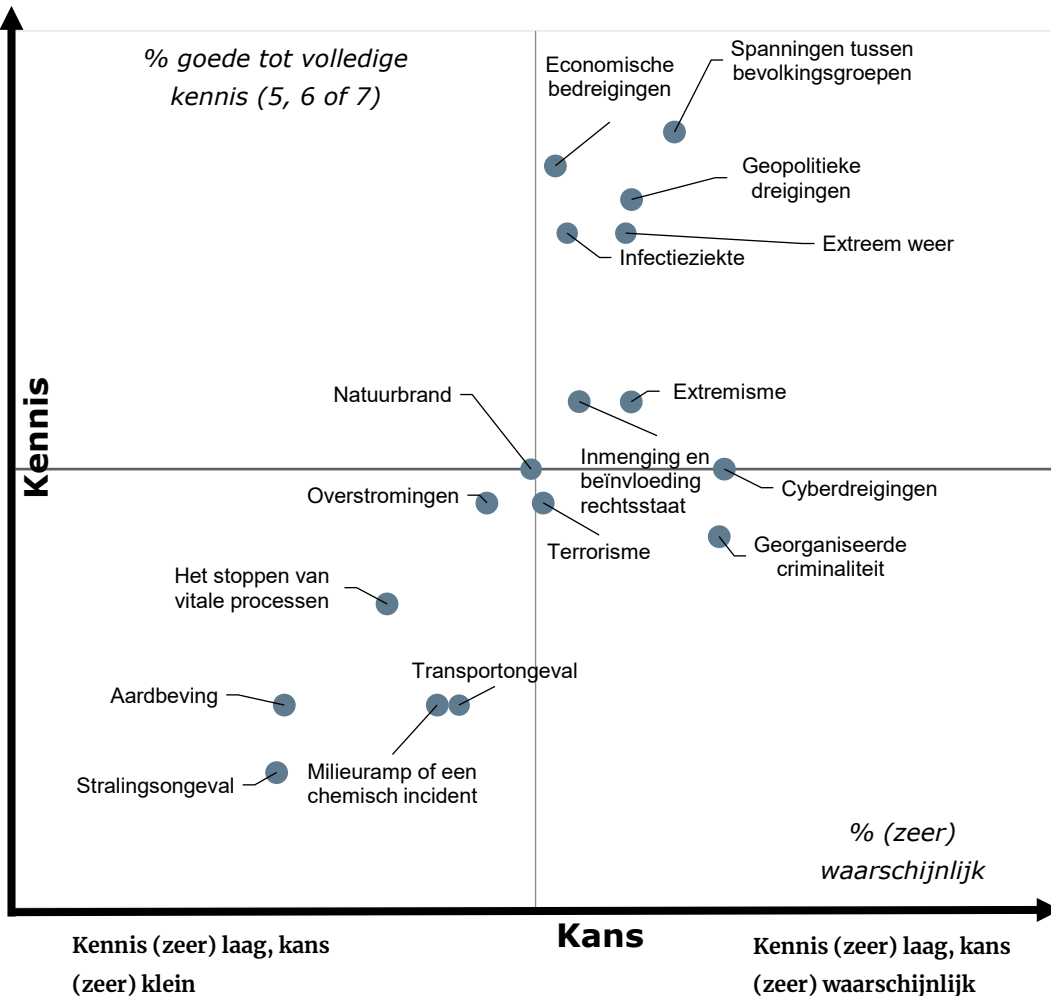
regio's valt met een 3,1 ook binnen deze categorie. Er zijn verder geen significante verschillen naar regio als het gaat om kennisniveau.

Matrix kennis en kansen gebeurtenissen

Kennis (zeer) hoog, kans
(zeer) klein

Kennis (zeer) hoog, kans
(zeer) waarschijnlijk

De matrix toont de combinatie van de ingeschatte kennis van risico's en dreigingen (van 1-7), in combinatie met de kans dat een bepaalde gebeurtenis zich voordoet (zeer onwaarschijnlijk tot zeer waarschijnlijk). Deze matrix geeft een beeld van de uitkomsten van de voorjaarsmeting van 2023. Van de gebeurtenissen links bovenin schatten inwoners in dat ze hier **veel kennis** van hebben, maar ze schatten **de kans dat dit voorkomt wel klein in**. Dit geldt voor natuurbranden. Deze gebeurtenis ligt vooral op de rand van dit kwadrant. Dit betekent dat inwoners hun kennis en de kans gemiddeld inschatten.

Links onderin de matrix betekent dat inwoners hun **kennisniveau laag** inschatten, en **de kans** op deze gebeurtenissen **zeer klein achten**. Dit geldt met name voor aardbevingen en stralingsongevallen. Transportongevallen en milieurampen of chemische incidenten staan wat verder naar rechts in het kwadrant: inwoners schatten de kans hierop iets groter in. Het stoppen van vitale processen en overstromingen staan wat hoger in dit kwadrant. Inwoners schatten hun kennisniveau net wat hoger in.

Van de dreigingen die zich verder naar rechts op de x-as (kans) en hoger op de y-as (gevolgen) bevinden (rechts bovenin) schatten meer inwoners **de eigen kennis (zeer) hoog in** en denken meer inwoners dat het ook **zeer waarschijnlijk** is dat deze zich voor zullen doen. Dit zijn met name economische bedreigingen, spanningen tussen bevolkingsgroepen, geopolitieke dreigingen, extreem weer en infectieziekte. Extremisme en inmenging, beïnvloeding van de rechtsstaat staan wat lager in dit kwadrant. Inwoners schatten hun kennisniveau van deze gebeurtenissen wat lager in.

Rechts onderin staan de gebeurtenissen waarvan inwoners van Nederland denken dat hun **kennis (zeer) laag is**, maar de **waarschijnlijkheid (zeer) hoog**. Cyberdreigingen, georganiseerde criminaliteit en terrorisme zitten

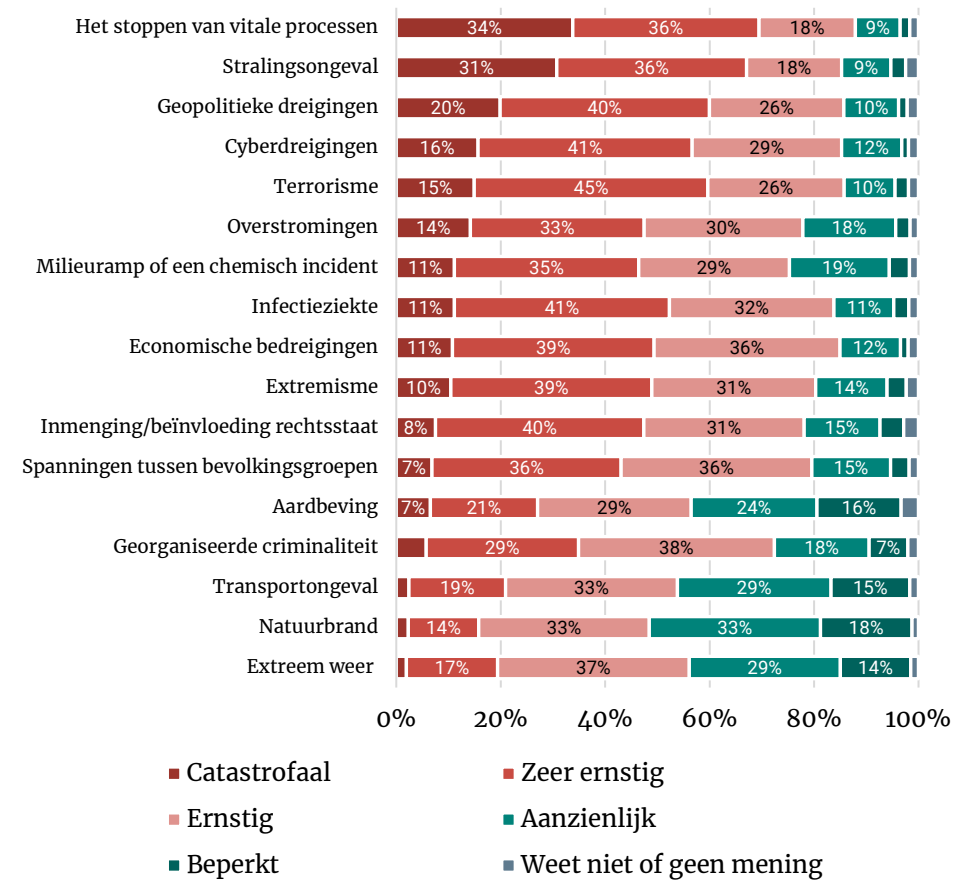

in dit kwadrant. Terrorisme bevindt zich in het midden van de vier kwadranten. Inwoners schatten hun kennis en de kans gemiddeld in.

2.4 Ernst gebeurtenissen

Figuur 2.6 - Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Inwoners zien het stoppen van vitale processen als meest ernstig voor de samenleving

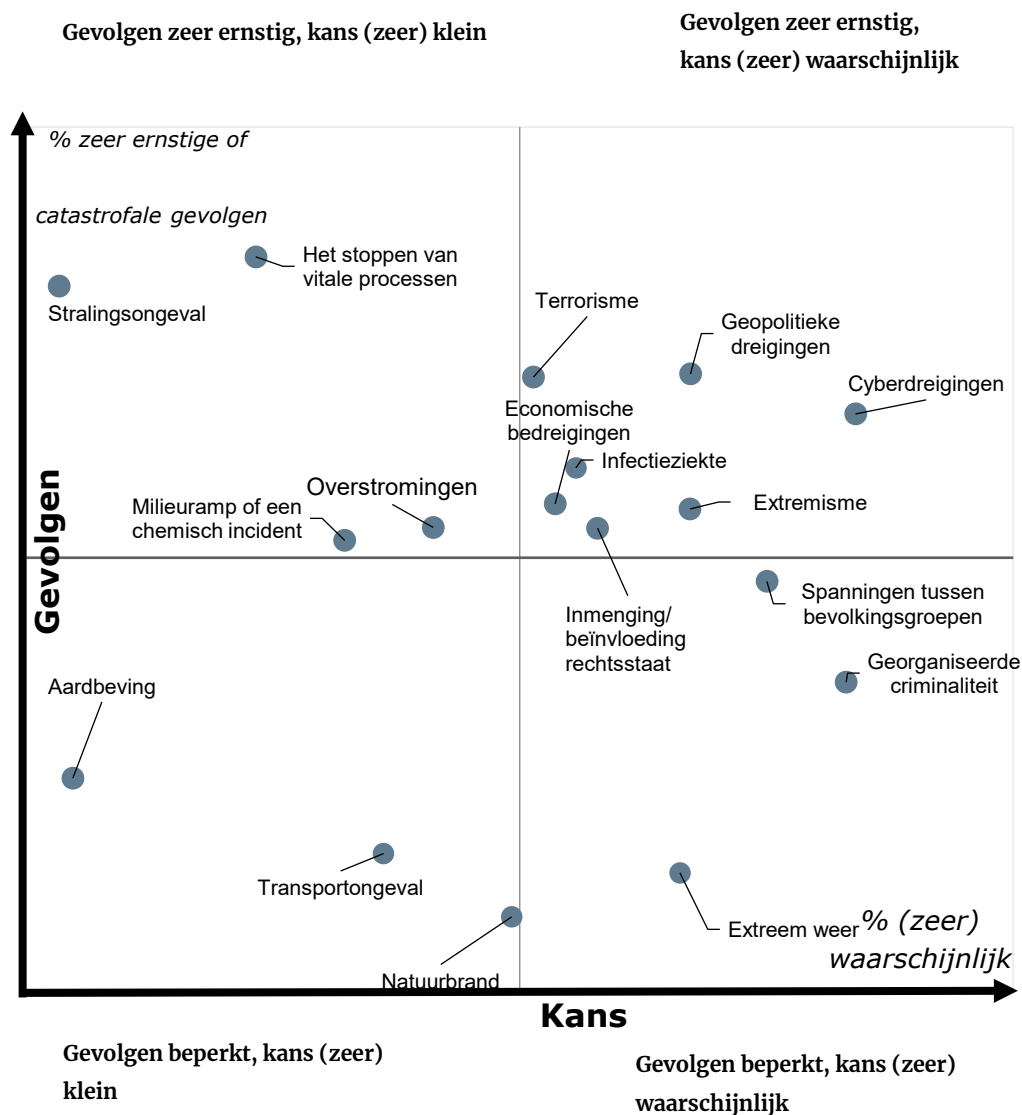
Inwoners schatten in dat het stoppen van vitale processen het meest ernstig is voor de Nederlandse samenleving. Een derde (34%) denkt dat dit catastrofaal zal zijn voor de samenleving en iets meer dan een derde (36%) schat in dat dit zeer ernstig is. Een stralingsongeval zien drie op de tien (31%) als catastrofaal voor de Nederlandse samenleving en ruim een derde (36%) denkt dat een stralingsongeval zeer ernstig zal zijn.

Natuurbranden en extreem weer zien inwoners als minst ernstig voor de Nederlandse samenleving. Een natuurbrand ziet zestien procent als zeer ernstig tot catastrofaal, voor extreem ligt dat aandeel op ongeveer een vijfde (19%).

Regionale verschillen

Inwoners van het westen schatten de ernst van een overstroming lager in dan inwoners van het zuiden (resp. 17% en 26% beperkt tot aanzienlijk). Inwoners van het noorden schatten de ernst van aardbevingen hoger in dan inwoners van het westen (excl. drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag), oosten en zuiden. In het noorden schat 35 procent van de bevolking in dat de gevolgen van aardbevingen zeer ernstig of catastrofaal zouden zijn, tegenover een landelijk gemiddelde van 27 procent.

Matrix gevolgen en kansen gebeurtenissen

De matrix laat de combinatie zien van de door inwoners ingeschatte gevolgen die een bepaalde gebeurtenis heeft voor de Nederlandse samenleving (van beperkt tot catastrofaal), in combinatie met de door inwoners ingeschatte kans dat een bepaalde gebeurtenis zich voor zal doen (zeer onwaarschijnlijk tot zeer waarschijnlijk). Deze matrix geeft een beeld van de uitkomsten van de voorjaarsmeting van 2023.

Van gebeurtenissen die links bovenin staan verwachten inwoners van Nederland dat deze **zeer ernstige gevolgen** hebben, maar schatten ze de **kans wel klein** dat deze zich zullen voordoen. Dit geldt voor stralingsongevallen, het stoppen van vitale processen, overstromingen en milieuramp of een chemisch incident.

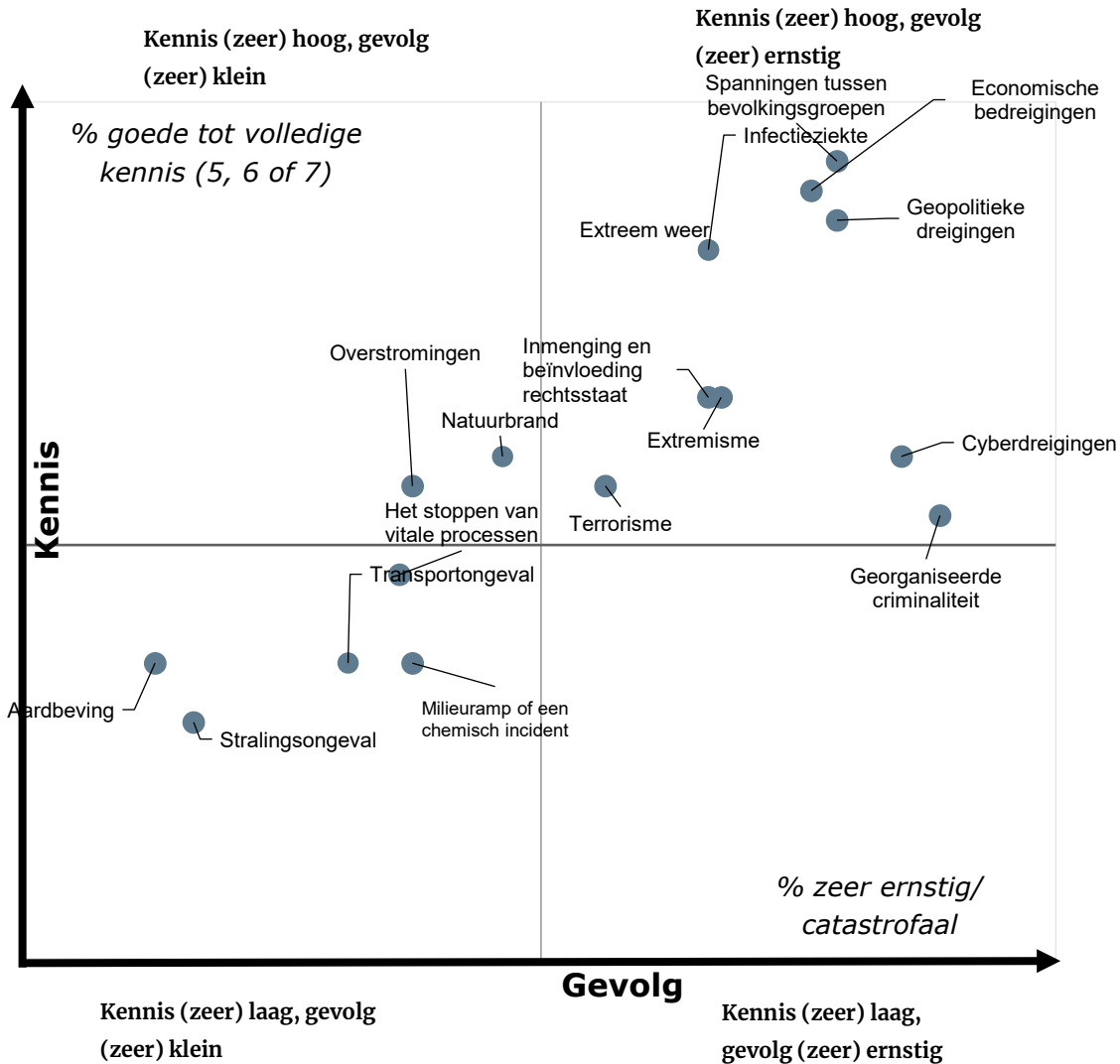
Aardbeving, transportongeval en natuurbrand bevinden zich in het kwadrant linksonder. Inwoners van Nederland schatten de **kans relatief klein** dat deze voor zullen komen. Als deze gebeurtenissen wel voorkomen, denken inwoners van Nederland dat de gevolgen hiervan **niet zo ernstig** zullen zijn.

De dreigingen die zich verder naar rechts op de x-as (kans) en hoger op de y-as (gevolgen) bevinden (rechts bovenin), zijn gebeurtenissen waarvan men denkt dat de gevolgen **zeer ernstig** zullen zijn en dat het ook **zeer waarschijnlijk** is dat deze zich voor zullen doen. Dit zijn terrorisme, geopolitieke dreigingen, cyberdreigingen, infectieziekte, economische dreiging, extremisme en inmenging of beïnvloeding van de rechtsstaat.

Rechts onderin staan de gebeurtenissen waarvan inwoners van Nederland denken dat de **kans hierop (vrij) groot is**, maar de **gevolgen vrij klein**. Dit geldt voor georganiseerde criminaliteit, spanningen tussen bevolkingsgroepen en extreem weer.

Matrix kennis en gevolgen gebeurtenissen

Deze matrix toont de combinatie van de ingeschatte kennis van risico's en dreigingen (van 1-7), in combinatie met de gevolgen van bepaalde gebeurtenissen voor de Nederlandse samenleving (beperkt - catastrofaal). De matrix geeft een beeld van de uitkomsten van de voorjaarsmeting van 2023.

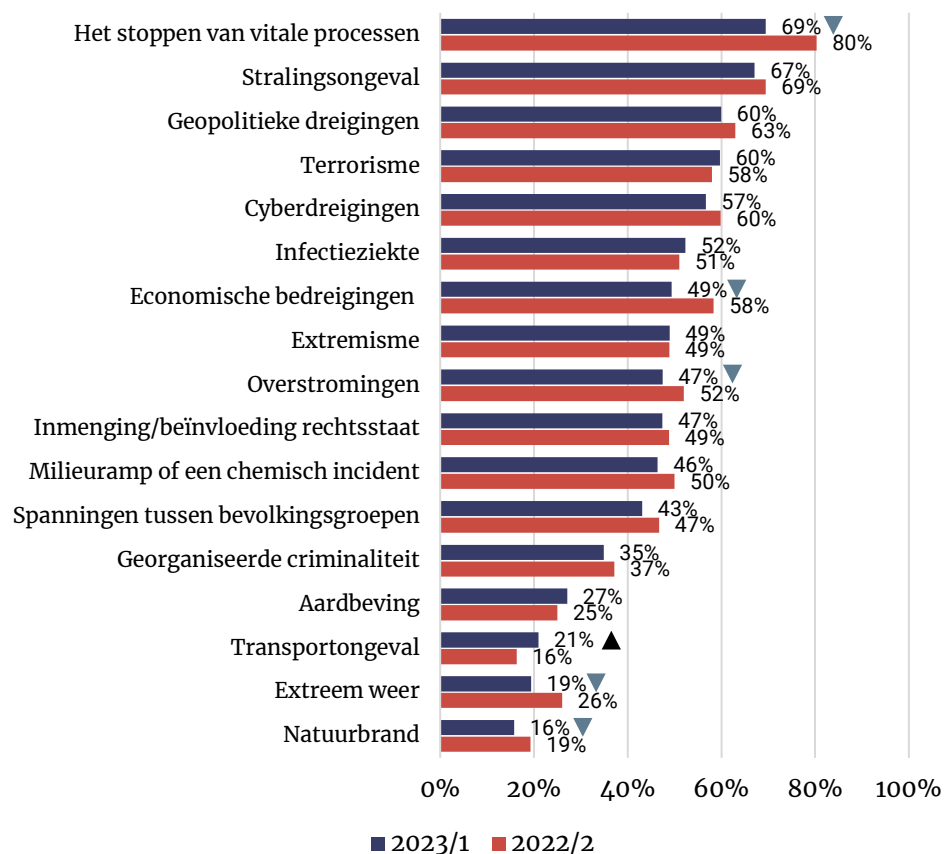
In het kwadrant rechtsonder staan gebeurtenissen waarvan de ingeschatte kennis van inwoners laag is, maar waarvan ze de gevolgen van deze gebeurtenis wel ernstig inschatten. Dit betreffen stralingsongevallen, het stoppen van vitale processen, milieurampen of chemische incidenten en terrorisme. Terrorisme ligt het hoogst binnen dit kwadrant, wat betekent dat Nederlanders hun kennis hiervan hoger inschatten dan de andere gebeurtenissen binnen dit kwadrant. Stralingsongeval ligt zowel het meest naar rechts als het laagst, wat betekent dat inwoners hun kennis hiervan het laagst inschatten, maar de gevolgen ook het meest ernstig achten. Het kennisniveau van een milieuramp of een chemisch incident ligt net zo laag, maar hiervan worden de gevolgen iets minder ernstig ingeschat. Het stoppen van vitale processen ligt even ver naar rechts als stralingsongeval, maar ligt hoger op de y-as. Dit houdt in dat inwoners de gevolgen van het stoppen van vitale processen even ernstig vinden als die van stralingsongevallen, maar dat het kennisniveau bij het stoppen van vitale processen gemiddeld hoger ligt.

Ernst gebeurtenissen vergelijking voorgaande meting

Figuur 2.7 - Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving? (%catastrofaal/zeer ernstig)

Basis: alle inwoners van Nederland

Stoppen vitale processen en stralingsongeval meest ernstig

Figuur 2.7 laat zien dat de volgorde in de ingeschatte ernst van risico's en dreigingen tussen het najaar van 2023 en het voorjaar van 2023 nauwelijks veranderd is. Zowel in de vorige meting als in de huidige meting zien inwoners het stoppen van vitale processen, een stralingsongeval en geopolitieke dreigingen als meest ernstig voor de Nederlandse samenleving.

Er zijn wel procentuele verschillen in de mate waarin inwoners de ernst van risico's en dreigingen inschatten ten opzichte van de voorgaande meting. In het najaar schatten acht op de tien inwoners (80%) het stoppen van vitale processen als zeer ernstig dan wel catastrofaal in, in de huidige meting is dit zeven op de tien (69%). I&O Research voert periodiek flitspeilingen uit voor de NCTV over de gevolgen van de oorlog in Oekraïne. Over de periode oktober – maart is hier een geleidelijke daling te zien in het aandeel inwoners dat de gevolgen van het stoppen van vitale processen als catastrofaal, dan wel zeer ernstig bestempelt.

Andere risico's en dreigingen die inwoners in vergelijking tot het najaar van 2022 minder ernstig zijn gaan inschatten zijn economische bedreigingen (van 58% naar 49%), overstromingen (van 52% naar 47%), extreem weer (van 26% naar 19%) en natuurbranden (van 19% naar 16%). Inwoners schatten de ernst van een transportongeval juist erger in dan in het najaar van 2022 (van 16% naar 21%). Het veldwerk vond plaats voor het treinongeluk op Voorschoten op 4 april 2023, dus dit incident heeft geen invloed op de uitkomsten.

Top 5 ernst gebeurtenissen

Tabel 2.2 - Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving? (Top vijf % zeer ernstig/ catastrofaal)

Basis: alle inwoners van Nederland

Meting	2023/1	2022/2	2022/1	2019/1*
Eerste ernst	Het stoppen van vitale processen	Het stoppen van vitale processen	Het stoppen van vitale processen	Terrorisme
Tweede ernst	Stralingsongeval	Stralingsongeval	Stralingsongeval	Stralingsongeval
Derde ernst	Geopolitieke dreigingen	Geopolitieke dreigingen	Geopolitieke dreigingen	Extremisme
Vierde ernst	Terrorisme	Cyberdreigingen	Cyberdreigingen	Het stoppen van vitale processen
Vijfde ernst	Cyberdreigingen	Economische bedreigingen/ terrorisme	Terrorisme	Spanningen tussen bevolkingsgroepen

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

Stoppen van vitale processen wordt in 2023 en 2022 als meest ernstig gezien

Tabel 2.2 toont van de huidige meting, van de twee metingen in 2022 en van de meting van voorjaar 2019 de top 5 gebeurtenissen die het meest ernstig zijn voor de Nederlandse samenleving volgens inwoners. In bijlage F staat het totale overzicht.

De top drie van de huidige meting is gelijk aan de metingen van 2022. Het stoppen van vitale processen zien inwoners als meest ernstig voor de samenleving. In de voorjaarsmeting van 2019 schatten inwoners het stoppen van vitale processen relatief gezien minder ernstig in. Deze stond toen op de vierde plek.

De ernst van een stralingsongeval schatten inwoners tijdens de meting van 2023, 2022 en de voorjaarsmeting van 2019 hoog in, namelijk op de tweede plek. Ook de ernst van geopolitieke dreigingen wordt hoog ingeschat in de huidige meting en in 2022. In het voorjaar van 2019 stond dit nog niet in de top 5.

Relatief gezien zijn inwoners zich meer zorgen gaan maken om terrorisme. In het voorjaar van 2022 stond terrorisme op plek vijf qua ernst voor de Nederlandse samenleving, in het najaar van hetzelfde jaar had terrorisme geen plek in de top 5. In de huidige meting neemt het de vierde plek in. Dat is niet zo hoog als in de voorjaarsmeting van 2019 toen terrorisme op plek 1 stond als het gaat om ernstige gebeurtenissen voor de Nederlandse samenleving.

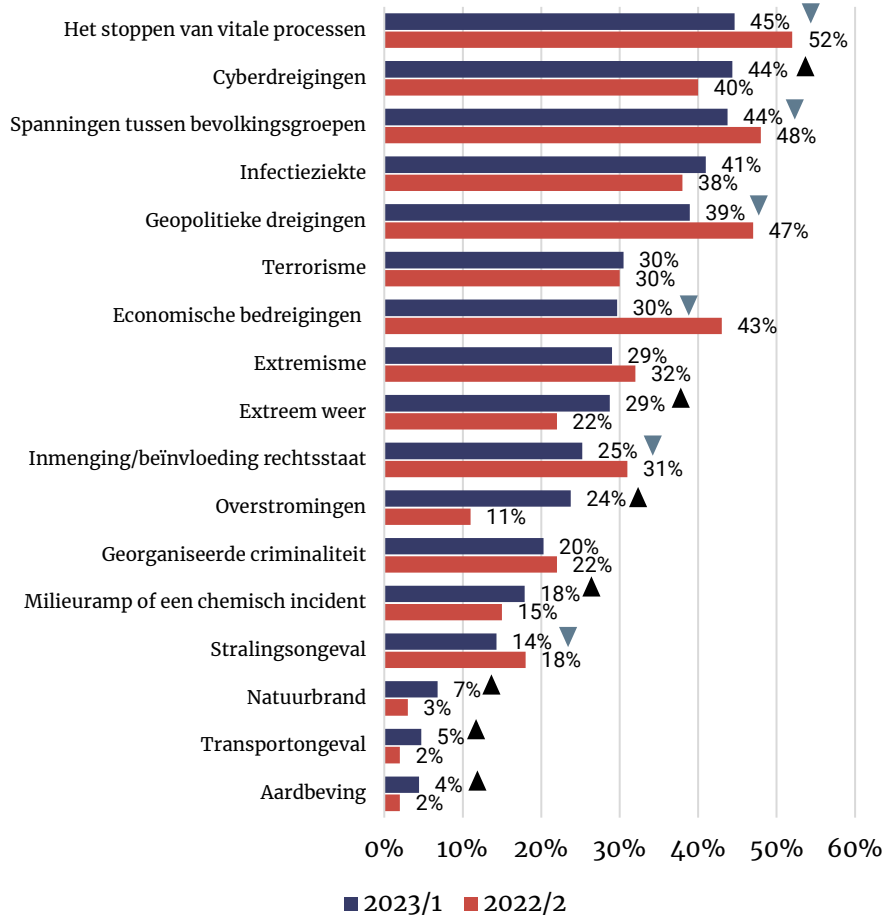
In 2022 en de voorjaarsmeting van 2023 zijn inwoners de gevolgen van cyberdreigingen als relatief ernstiger gaan zien in vergelijking met 2019, toen dit nog op de zevende plek stond.

2.5 Zorgen over risico's en dreigingen

Figuur 2.8 - Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen waar jij je de meeste zorgen om maakt

Basis: alle inwoners van Nederland

Ruim vier op de tien maken zich zorgen over stoppen vitale processen, afname t.o.v. najaar 2022

In de voorjaarsmeting van 2023 maken inwoners zich de meeste zorgen over het stoppen van vitale processen (45%) cyberdreigingen (44%) en spanningen tussen bevolkingsgroepen (44%). Over cyberdreigingen zijn inwoners zich meer zorgen gaan maken ten opzichte van het najaar van 2022, maar over de andere twee gebeurtenissen maken inwoners zich juist minder zorgen. Andere gebeurtenissen waar een groter deel zich zorgen over is gaan maken, in vergelijking tot de najaarsmeting, zijn extreem weer (van 22% naar 29%), overstromingen (van 11% naar 24%) een milieuramp of chemisch incident (van 15% naar 18%), natuurbranden (van 3% naar 7%), transportongevallen (van 2% naar 5%) en aardbevingen (van 2% naar 4%).

Naast het stoppen van vitale processen en spanningen tussen bevolkingsgroepen maken inwoners zich minder zorgen om geopolitieke dreigingen (van 47% naar 39%), economische bedreigingen (van 43% naar 30%), inmengingen of beïnvloeding van de rechtsstaat (van 31% naar 25%) en stralingsongevallen (van 18% naar 14%).

Inwoners die zich zorgen maken over gebeurtenissen schatten hun kennis hoger in dan inwoners die zich geen zorgen maken

Inwoners die zich zorgen maken over een gebeurtenis die een risico of dreiging kan vormen voor de nationale veiligheid, schatten hun kennisniveau van dat risico hoger in dan inwoners die zich hierover geen zorgen maken. Bijvoorbeeld: van de inwoners die zich zorgen maken om ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat schat 38 procent het kennisniveau hoog in, van de inwoners die zich geen zorgen maken bestempelt 21 procent het eigen kennisniveau als hoog (17 procentpunt verschil).

Top 5 zorgen vergelijking voorgaande metingen

Tabel 2.3 - Top vijf gebeurtenissen waar men zich het meeste zorgen over maakt*

Basis: alle inwoners van Nederland

Meting	2023/1	2022/2	2022/1	2019/1**
Eerste zorg	Het stoppen van vitale processen	Het stoppen van vitale processen	Cyberdreigingen	Terrorisme
Tweede zorg	Cyberdreigingen	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Geopolitieke dreigingen	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
Derde zorg	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Geopolitieke dreigingen	Het stoppen van vitale processen	Extremisme
Vierde zorg	Infectieziekte	Economische bedreigingen	Infectieziekte	Cyberdreigingen
Vijfde zorg	Geopolitieke dreigingen	Cyberdreigingen	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Extreem weer

*In voorgaande metingen van 2021 en 2019 kregen inwoners van Nederland de mogelijkheid om drie antwoorden te geven.

**Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd.

Inwoners maken zich relatief meer zorgen over het stoppen van vitale processen en cyberdreigingen en minder over geopolitieke dreigingen

Tabel 2.3 laat zien dat er verschuivingen zijn in de gebeurtenissen waar inwoners zich zorgen over maken. Zie bijlage G voor het totale overzicht. Zorgen over cyberdreigingen beleefde in de voorjaarsmeting van 2022 een piek. Deze gebeurtenis stond in de metingen van voorjaar 2019 en najaar 2022 respectievelijk op de vierde en vijfde plek. In de huidige meting zijn inwoners zich zowel relatief (ten opzichte van andere gebeurtenissen) als procentueel meer zorgen gaan maken over cyberdreigingen. Deze dreiging staat in de huidige meting op de tweede plek en het percentage is gestegen van 40 procent naar 44 procent. (Figuur 2.8).

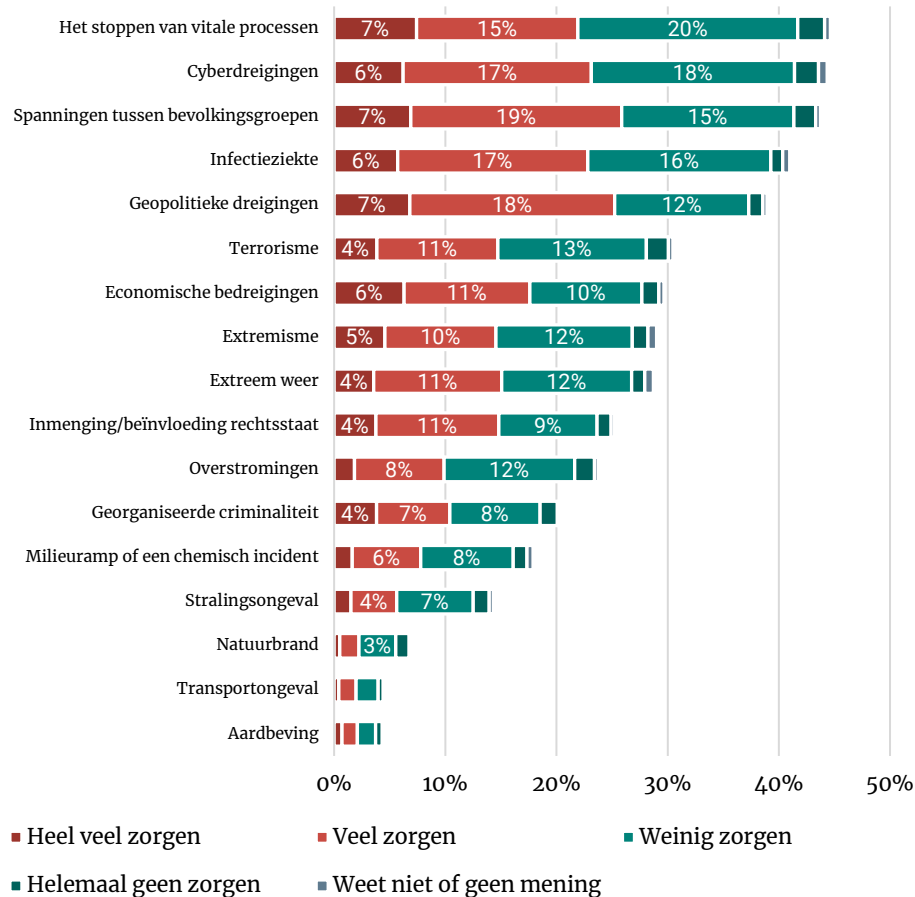
Men is zich minder zorgen gaan maken over – onder andere – geopolitieke dreigingen. In het voorjaar van 2022 stond deze dreiging op de tweede plek, in het najaar van 2022 op de vierde plek en in de huidige meting neemt deze dreiging de vijfde plek in. Ook procentueel is het aandeel dat zich hier zorgen om maakt afgenomen ten opzichte van de vorige meting (Figuur 2.8). Het stoppen van vitale processen is sinds 2022 een nieuwe zorg in de top 5. Tussen de voorjaars- en de najaarsmeting van 2022 zijn inwoners zich meer zorgen gaan maken over het stoppen van vitale processen, zowel relatief als procentueel (van 43% naar 52%). In de huidige meting staat deze dreiging nog steeds op de eerste plek, maar is het procentueel wel afgenomen (van 52% naar 45%).

In de huidige meting staat ‘infectieziekten’, net zo als in de voorjaarsmeting van 2022, op de vierde plek in de lijst met top 5 zorgen. In het najaar van 2022 stond deze niet meer in de top 5. Het is niet zo dat tussen het najaar van 2022 en het voorjaar van 2023 significant meer inwoners zich hierover zorgen zijn gaan maken (zie Figuur 2.8). Inwoners zijn zich relatief gezien minder zorgen gaan maken over andere gebeurtenissen.

2.6 Zorgen over eigen veiligheid en die van naasten

Figuur 2.9 - Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen? Je krijgt hier de risico's en dreigingen te zien waar jij je de meeste zorgen over maakt (maximaal 5)
Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Meeste zorgen om eigen veiligheid als het gaat om geopolitieke dreigingen, economische bedreigingen en spanningen tussen bevolkingsgroepen

Aan inwoners is per risico of dreiging in de persoonlijke top 5 waar ze zich in het algemeen zorgen over maken, gevraagd in hoeverre ze zich zorgen maken om de eigen veiligheid en die van hun vrienden en familie. Deze uitkomsten zijn herberekend naar het aandeel in de totale populatie. In Figuur 2.9 is weergegeven hoe groot het percentage van alle inwoners is dat zich zorgen maakt om de eigen veiligheid en die van hun vrienden en familie.

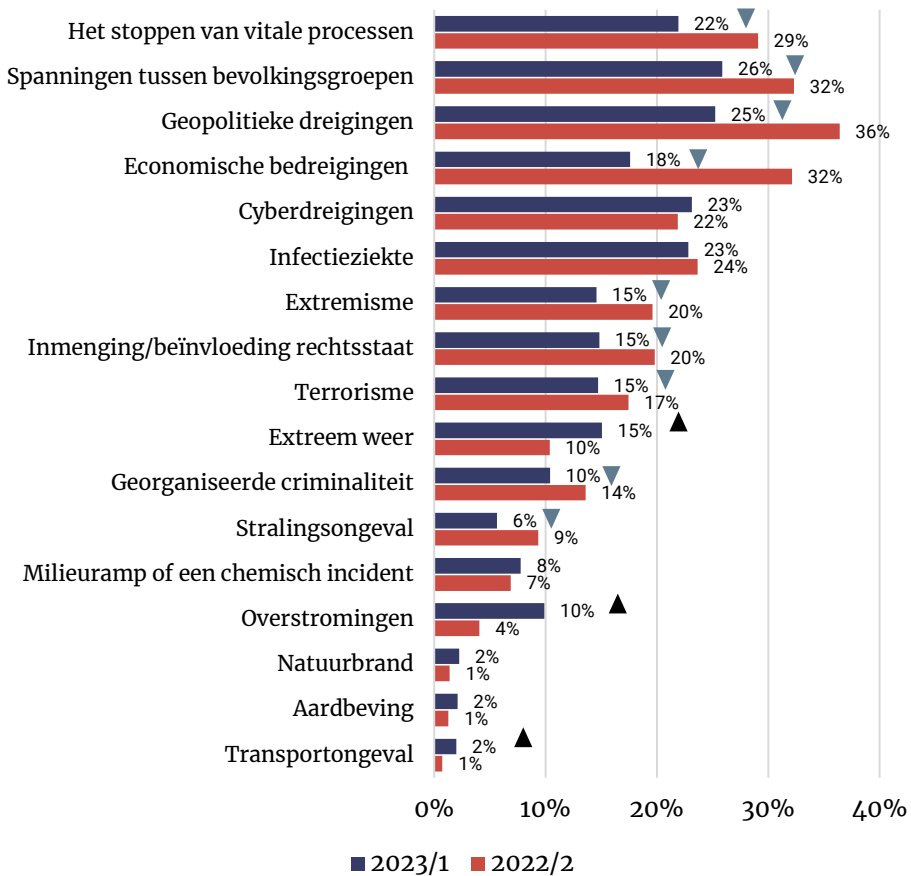
Inwoners van Nederland maken zich de meeste zorgen om de gevolgen voor zichzelf, familie en vrienden wanneer het gaat over spanningen tussen bevolkingsgroepen (26% (heel) veel zorgen) en geopolitieke dreigingen (25% (heel) veel zorgen). Iets minder dan een kwart maakt zich (heel) veel zorgen om hun eigen veiligheid en die van hun naasten als het gaat om het stoppen van vitale processen, cyberdreigingen en infectieziekten (allen 23% (heel) veel zorgen).

Bij natuurbranden, transportongevallen en aardbevingen zijn inwoners het minst bezorgd over de eigen veiligheid en die van hun naasten. Minder dan vijf procent maakt zich hier (heel) veel zorgen over.

Zorgen om eigen veiligheid vergelijking vorige meting

Figuur 2.10 - Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen? Je krijgt hier de risico's en dreigingen te zien waar jij je de meeste zorgen over maakt (% (heel) veel zorgen)

Basis: alle inwoners van Nederland

Zorgen om eigen veiligheid en die van vrienden en familie in meerderheid van de gebeurtenissen afgenomen

In vergelijking met de najaarsmeting van 2022 zijn inwoners zich om een meerderheid van de gebeurtenissen minder zorgen gaan maken als het gaat om de eigen veiligheid en dat van hun familie en vrienden. Dit geldt voor het stoppen van vitale processen, spanningen tussen bevolkingsgroepen, geopolitieke dreigingen, economische bedreigingen, extremisme, ongewenste inmenging en beïnvloeding van de democratische rechtstaat, terrorisme, georganiseerde criminaliteit en stralingsongevallen.

Inwoners zijn zich meer zorgen gaan maken om eigen veiligheid en dat van vrienden en familie ten aanzien van extreem weer, overstromingen en transportongevallen.

2.7 Uitkomsten open antwoorden zorgen over risico's en dreigingen voor nationale veiligheid

De open vraag 'Waarover maak je je zorgen, als je denkt aan risico's en dreigingen voor de nationale veiligheid?' voorafgaand aan de lijst met gebeurtenissen die een dreiging kunnen vormen voor de nationale veiligheid. Respondenten konden maximaal vijf open antwoorden geven. Deze antwoorden zijn in de voorjaarsmeting 2023 geanalyseerd en gekwantificeerd met behulp van het programma Atlas.ti. Atlas.ti is een computerprogramma dat gebruikt wordt voor het analyseren van kwalitatieve data. Dit programma biedt de mogelijkheid om op een gestructureerde wijze grote hoeveelheden open antwoorden te analyseren en coderen.

Oorlog in Oekraïne, klimaatverandering en overheidsprestatie in negatieve zin meest voorkomende zorgen

In Tabel 2.4 staat een overzicht van de analyse. Hierin staat de top 10 thema's waar inwoners zich zorgen over maken, op basis van de coderingen. In bijlage C staat ook in het overzicht ook wat voor type antwoorden horen bij de codes. De meest voorkomende zorgen onder Nederlanders hangen samen met de oorlog die woedt in Oekraïne. Een vraag die een respondent zich bijvoorbeeld stelde is: "Wat gaat Poetin doen? Escaleert de oorlog in Oekraïne waar wij last van gaan krijgen? Zowel fysiek als ook economisch." Een andere respondent stelt: "Nu met de oorlog in Oekraïne vrees ik de dreiging van het onberekenbare gedrag van Poetin (richting gebruik van kernwapens)".

Zorgen die geen betrekking hebben op deze oorlog bevinden zich op het vlak van klimaatverandering, de prestatie van de overheid, de verharding van de samenleving en migratie.

De code 'negatieve associatie met overheidsprestatie' is een breed begrip. Hierbij gaat het zowel om het tekortschieten van overheidsbeleid en besluiteloosheid als teveel bemoeienis van de overheid in algemene zin. Ook specifieke aspecten van overheidsbeleid vallen hieronder, zoals overheidsbeleid gericht op klimaat en stikstof: "Klimaatproblemen worden niet serieus genomen door veel partijen. En als er wat gebeurt op dat gebied wordt het vaak niet goed uitgelegd aan de burgers. Hierin worden ook grote bedrijven weer ontzien terwijl kleinere partijen gevraagd wordt veel bij te dragen om het milieu te ontzien."

"De manier waarop nu de stikstofaanpak wordt afgezwakt gaat en dat puur vanwege het lijfsbehoud van het CDA en de VVD Zogenaamde principes zijn plotseling inwisselbaar voor de waan van de dag."

De code verharding van de samenleving heeft betrekking op 'intolerantie', 'gebrek aan normen en waarden' en 'individualisering', maar gaat ook om zwaardere termen als 'discriminatie' en 'racisme'.

Tabel 2.4 – Top 10 thema's zorgen risico's en dreigingen nationale veiligheid

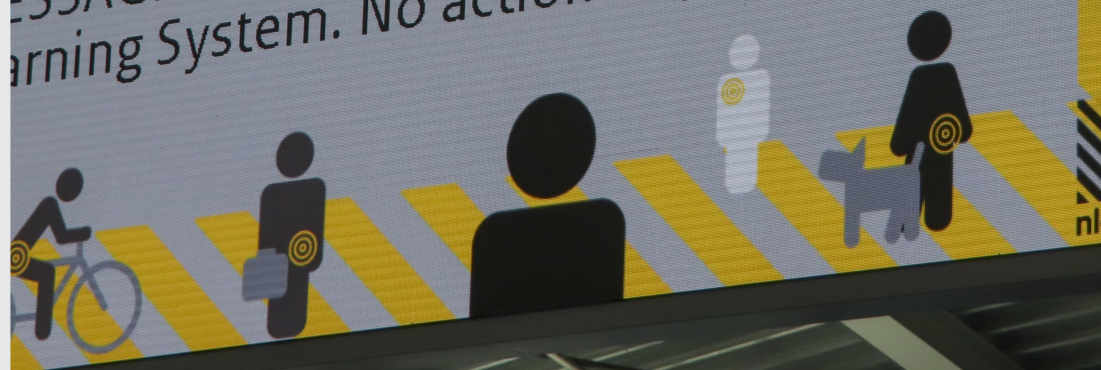
Codes*	Aantal
1. Oorlog	330
2. Klimaatverandering	318
3. Overheidsprestatie (negatief)	226
4. Verharding samenleving	219
5. Immigratie	214
6. Rusland	184
7. Oekraïne	178
8. Economie (negatief)	159
9. Cyberveiligheid	144
10. Internationale invloed	142

3 Voorbereiding op en handelen bij risico's

NL-Alert: 7 Juni - 12:01

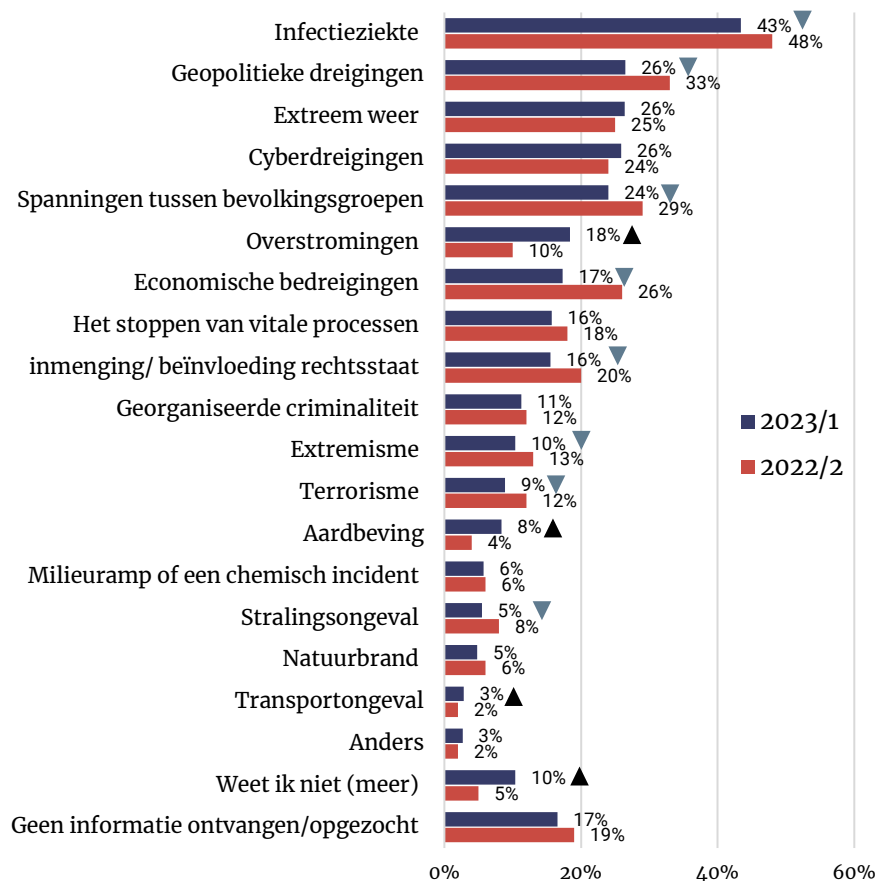
TESTBERICHT. De overheid waarschuwt je tijdens noodsituaties via NL-Alert. Je leest dan wat je moet doen en waar je meer informatie kan vinden. Kijk op www.nl-alert.nl *** TEST MESSAGE Netherlands Government Public Warning System. No action required.

3.1 Opzoeken of ontvangen van informatie over risico's en dreigingen

Figuur 3.1 - Heb je in het afgelopen jaar over deze risico's en dreigingen informatie ontvangen of opgezocht?*

Basis: alle inwoners van Nederland

Net iets minder dan de helft van de inwoners heeft het afgelopen jaar informatie opgezocht over infectieziekten

In totaal hebben bijna acht op de tien inwoners informatie opgezocht of ontvangen over minimaal een van de zeventien gebeurtenissen. Vier op de tien hebben informatie ontvangen of opgezocht over infectieziekten, een kwart over geopolitieke dreigingen, extreem weer, cyberdreigingen en spanningen tussen bevolkingsgroepen.

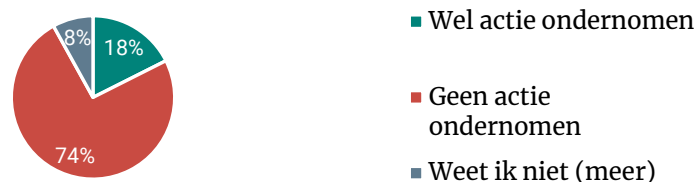
Ten opzichte van de najaarsmeting in 2022 zijn de volgende significante dalingen zichtbaar: infectieziekten (van 48% naar 43%), geopolitieke dreigingen (van 33% naar 26%), spanningen tussen bevolkingsgroepen (van 29% naar 24%) en economische bedreigingen (van 26% naar 17%). Inwoners hebben daarnaast minder informatie opgezocht of ontvangen over inmenging/beïnvloeding rechtsstaat, terrorisme (beide - 4 procentpunt), extremisme en stralingsongeval (beide - 3 procentpunt).

Over overstromingen hebben juist meer inwoners informatie opgezocht (van 10% naar 18%). Dit geldt ook voor aardbevingen (van 4% naar 8%) en transportongeval (van 2% naar 3%).

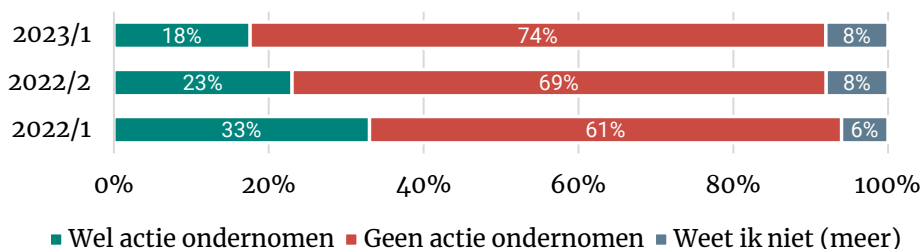

3.2 Wel of geen actie ondernomen

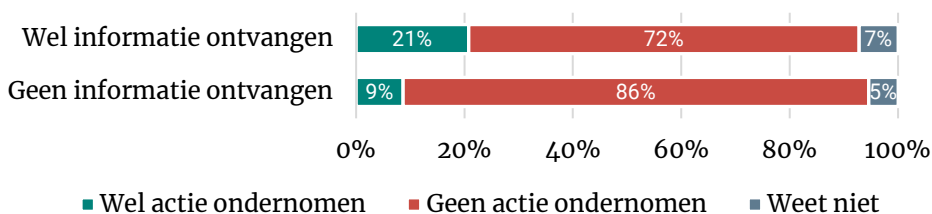
Figuur 3.2 – Heb je actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen? Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Figuur 3.3 – Heb je actie ondernomen om zo beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen? Basis: alle inwoners van Nederland

Figuur 3.4 – Ontvangen van informatie afgezet tegen wel of geen actie ondernomen. Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Driekwart heeft geen actie ondernomen

In het voorjaar van 2023 geeft driekwart van de inwoners aan dat ze geen actie ondernomen hebben om beter voorbereid te zijn op risico's en dreigingen (74%). Een op de vijf ondernam wel actie (18%). Het aandeel dat actie ondernam, is sinds de voorjaarsmeting van 2022 steeds verder gedaald (van 33%, naar 23% en ligt momenteel op 18%).

Inwoners die informatie hebben opgezocht ondernemen vaker actie

Inwoners die informatie hebben opgezocht, ondernemen vaker actie dan inwoners die dat niet deden. Van de inwoners die informatie hebben gezocht of ontvangen, heeft een op de vijf (21%) actie ondernomen. Van de inwoners die geen informatie zochten, ondernam een op de tien (9%) actie. Inwoners konden door middel van een open vraag aangeven welke actie zij ondernamen. Zo hebben sommigen een noodvoorraad aangelegd of extra brandstof opgeslagen. Andere inwoners hebben maatregelen genomen om beter voorbereid te zijn op en maatregelen te nemen tegen klimaatveranderingen. Denk bijvoorbeeld aan zonnepanelen op daken, waarvan de energie opgeslagen wordt of het opvangen van regen in regentonnen. Daarnaast hebben sommige inwoners ook online maatregelen genomen door hun thuisnetwerk beter te beveiligen.

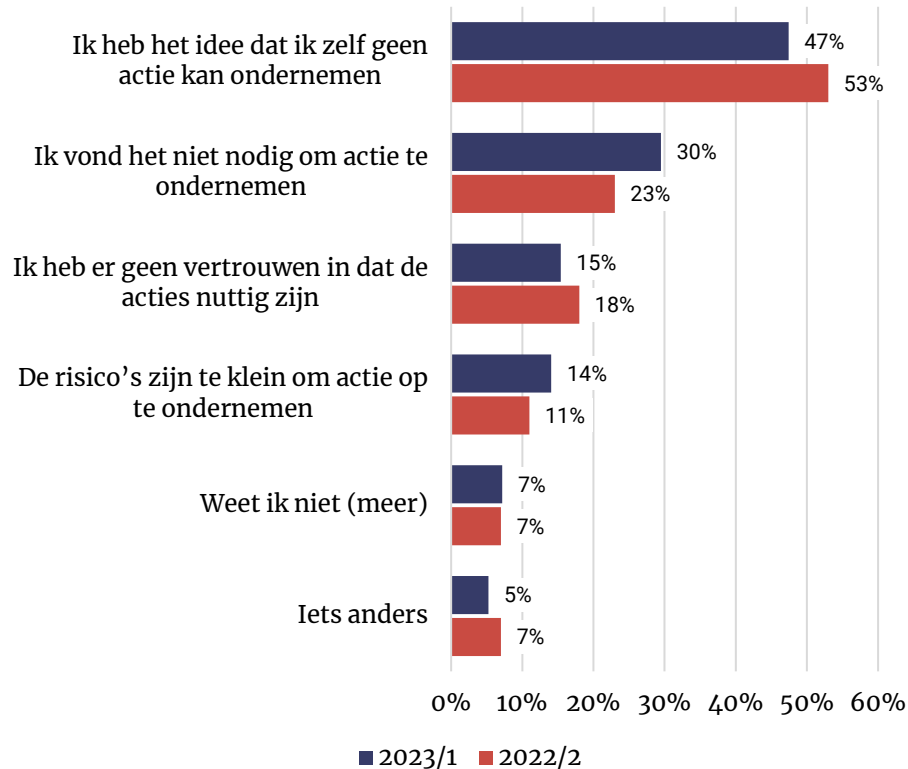
Tot slot geven veel inwoners aan dat zij zich hebben voorbereid, door meer te lezen over wat zij kunnen doen. Enkele quotes ter illustratie:

- “Drinkwater-, medicijnen- en voedselvoorraad van 3-4 weken; alle wachtwoorden ook op papier en elke 3 maanden vernieuwen; ook contant geld.”
- “Ingelezen om zodoende bekend te zijn met de risico's.”
- “Noodpakket, waterfilter, zonnepanelen, hoog rendement tegelkachel.”
- “Updaten van netwerkapparatuur en computers.”

3.3 Waarom geen actie ondernemen

Figuur 3.5 - Waarom heb je geen actie ondernomen?

Basis: inwoners van Nederland die geen actie hebben ondernomen (n = 1.170)*

Idee dat men zelf geen actie kan ondernemen voornaamste reden om niets te doen

Driekwart van de inwoners heeft geen actie ondernomen. Aan deze groep is gevraagd waarom men geen actie ondernam.

De belangrijkste reden is dat ze het idee hebben dat ze zelf geen actie kunnen ondernemen (47%). Een deel vond het niet nodig om actie te ondernemen (30%). Bijna een op de zes heeft er geen vertrouwen in dat de acties nuttig zijn (15%) en een even groot deel vindt dat de risico's te klein zijn om actie op te ondernemen (14%).

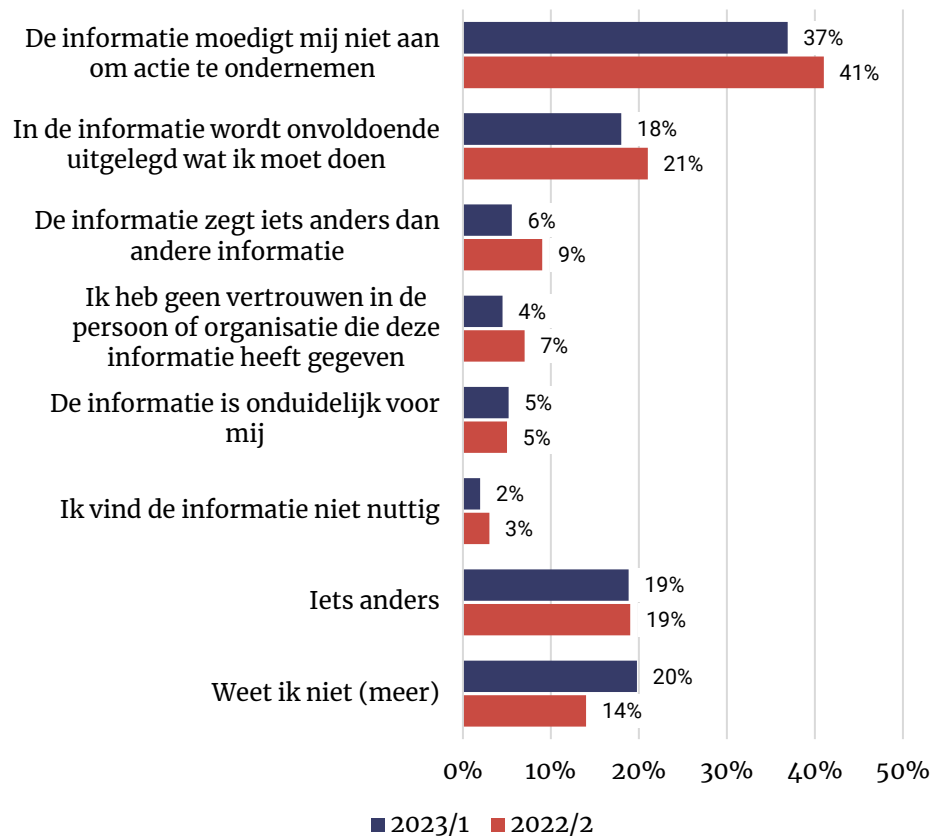
De ontwikkelingen ten opzichte van de najaarsmeting van 2022 zijn uiteenlopend. Enerzijds zijn er minder inwoners die het idee hebben dat ze zelf geen actie kunnen ondernemen (-6 procentpunt). Aan de andere kant zijn er meer inwoners die het niet nodig vinden om actie te ondernemen (+7 procentpunt).

3.4 Wel informatie opgezocht of ontvangen, maar geen actie ondernomen

Figuur 3.6 - Waarom heb je wel informatie opgezocht of ontvangen, maar geen actie ondernomen?

Basis: inwoners van Nederland die wel informatie hebben opgezocht of ontvangen maar geen actie hebben ondernomen (n = 963)

Informatie moedigt volgens vier op de tien niet aan om actie te ondernemen

Vier op de tien inwoners die *wel* informatie hebben opgezocht of ontvangen, maar *geen* actie hebben ondernomen, geven hiervoor als reden dat de informatie hen niet aanmoedigt om actie te ondernemen (37%). Een vijfde vindt dat er in de informatie onvoldoende uitgelegd wordt wat ze moeten doen (18%).

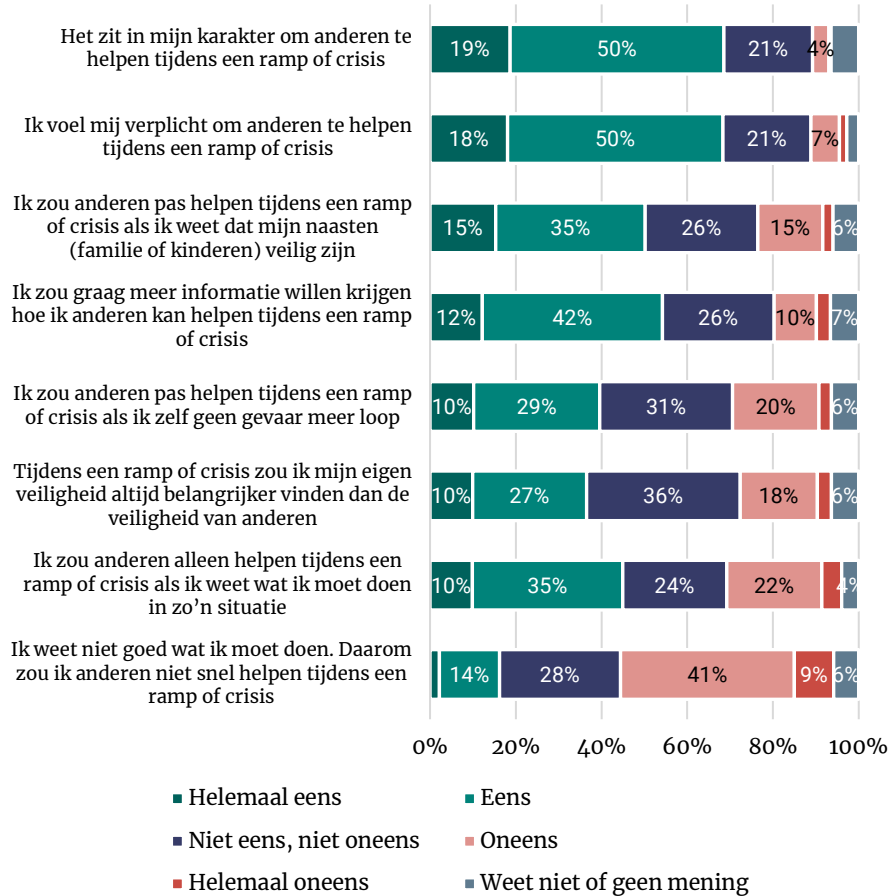
Een klein deel geeft als reden dat de informatie niet nuttig (2%) of onduidelijk was (5%). Andere argumenten die een beperkte rol spelen om geen actie te ondernemen zijn de tegenstrijdigheid van informatie (6%) en een gebrek aan vertrouwen in de verzender van de informatie (4%).

Ten opzichte van de vorige meting zijn er minder inwoners die de tegenstrijdigheid van informatie en het gebrek aan vertrouwen in de verzender van de informatie benoemen (beide -3 procentpunt), en minder inwoners die vinden dat de informatie niet aanzet tot actie.

3.5 Anderen helpen bij een ramp of crisis

Figuur 3.7 - In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558) (% (helemaal) mee eens)

Mensen helpen anderen in een ramp of crisis omdat het in hun karakter zit of omdat ze zich verplicht voelen

Ruim twee derde van de inwoners noemt dat het in hun karakter zit om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis (69% (helemaal) mee eens). Een bijna even grote groep voelt zich verplicht om anderen te helpen (68% (helemaal) mee eens).

Ruim de helft van de inwoners (54% (helemaal) mee eens) zou graag meer informatie willen over hoe ze tijdens een ramp of crisis anderen kunnen helpen.

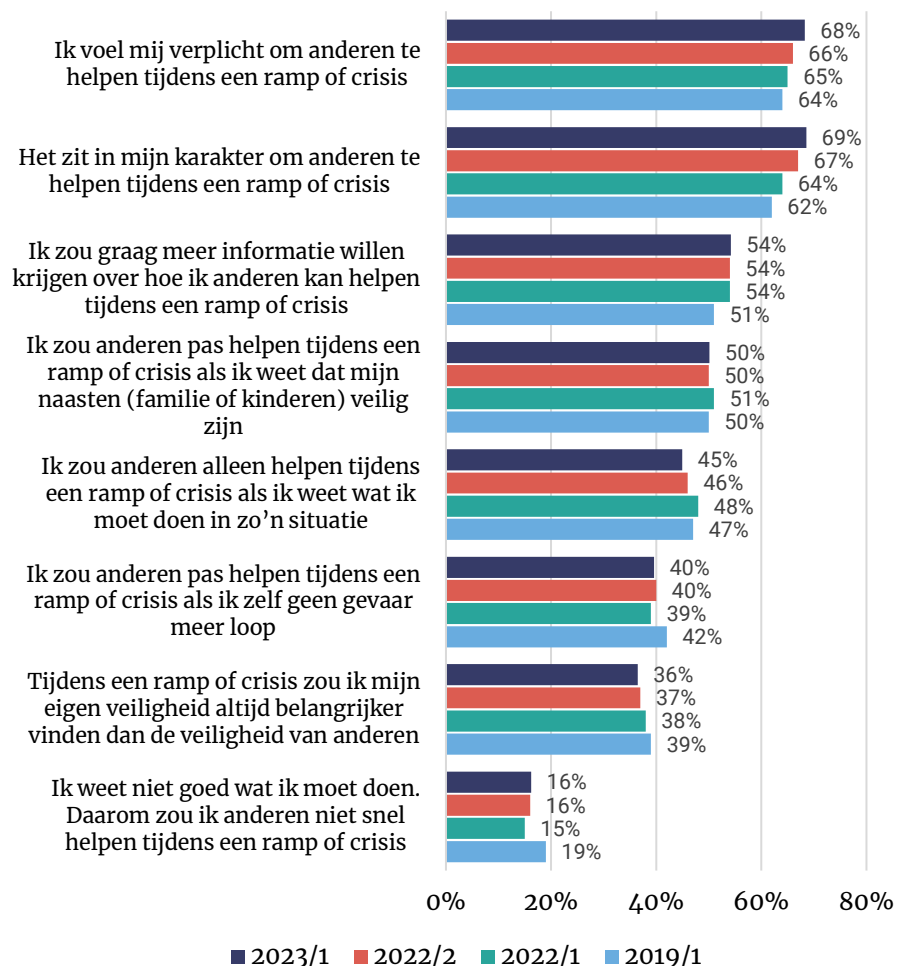
Een op de zes (16% (helemaal) mee eens) weet niet goed wat hij of zij moet doen en zou daarom anderen niet snel helpen tijdens een ramp of crisis.

Anderen helpen in vergelijking tot voorgaande metingen

Figuur 3.8 - In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: alle inwoners van Nederland (% (helemaal) mee eens)

Twee derde inwoners voelt zich verplicht anderen te helpen tijdens een ramp of crisis, stijging vanaf voorjaar 2022

Twee derde van de inwoners (68%) voelt zich verplicht om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis. Tijdens de metingen van 2021 (63% tijdens de voorjaarsmeting, 60% tijdens de najaarsmeting) was er een daling zichtbaar in deze houding. Vanaf de voorjaarsmeting van 2022 is het percentage dat zich verplicht voelt weer aan het stijgen (65%) en sindsdien stabiel (66% tijdens de najaarsmeting 2022, 68% tijdens de voorjaarsmeting 2023).

Daarnaast noemt een even groot deel dat het in hun karakter zit om anderen te helpen tijdens een ramp of crisis. Dit is gelijk gebleven ten opzichte van de najaarsmeting van 2022 (67%), maar lager ten opzichte van de voorjaarsmeting van 2022 (64%) en de voorjaarsmeting van 2019 (62%).

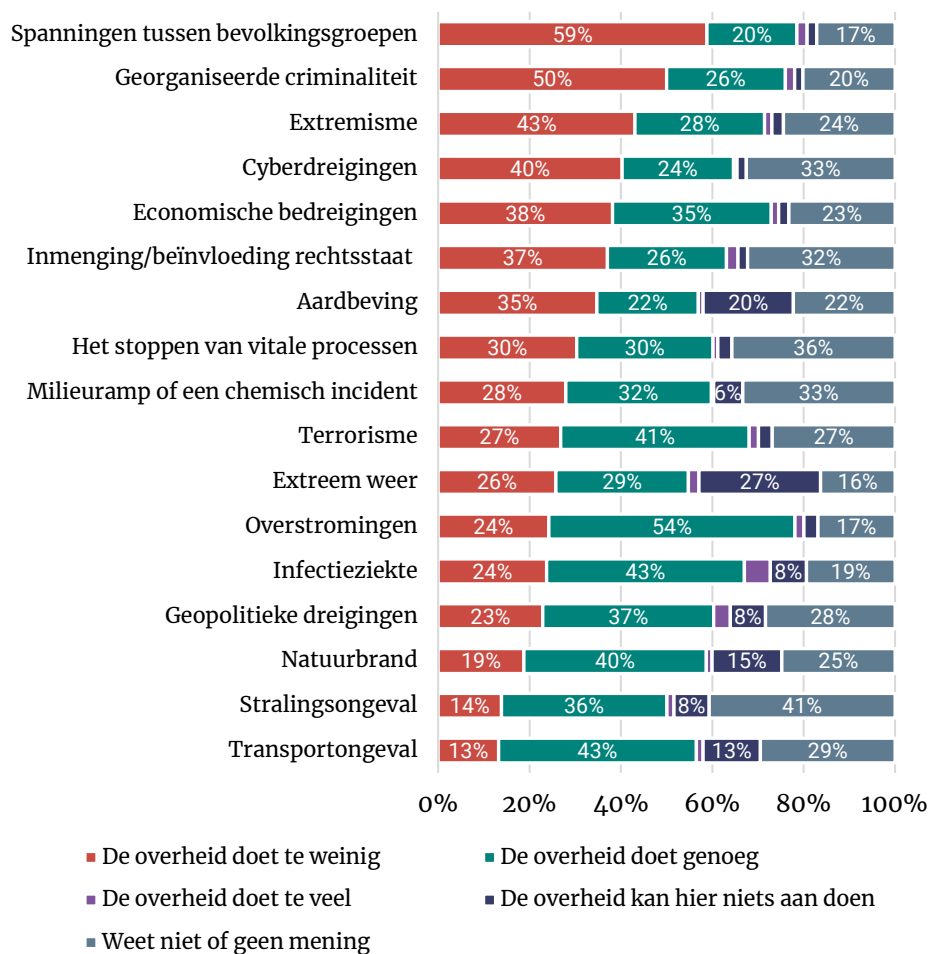
4 Rol overheid

4.1 Beoordeling inspanning overheid

Figuur 4.1 – In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Zes op de tien vinden dat overheid te weinig doet om spanningen tussen bevolkingsgroepen te voorkomen

Een deel van de inwoners vindt het lastig in te schatten of de overheid voldoende doet om bepaalde risico's en dreigingen te voorkomen. Dit blijkt uit de relatief hoge percentages 'weet niet of geen mening'. Met name de overheidsinspanningen voor stralingsongevallen (41% 'weet niet'), stoppen van vitale processen (36%), cyberdreigingen (33%) en een milieuramp of chemisch incident (33%) vindt men moeilijk in te schatten.

De belangrijkste dreigingen waar de overheid volgens inwoners te weinig aan doet zijn spanningen tussen bevolkingsgroepen (59%) en georganiseerde criminaliteit (50%).

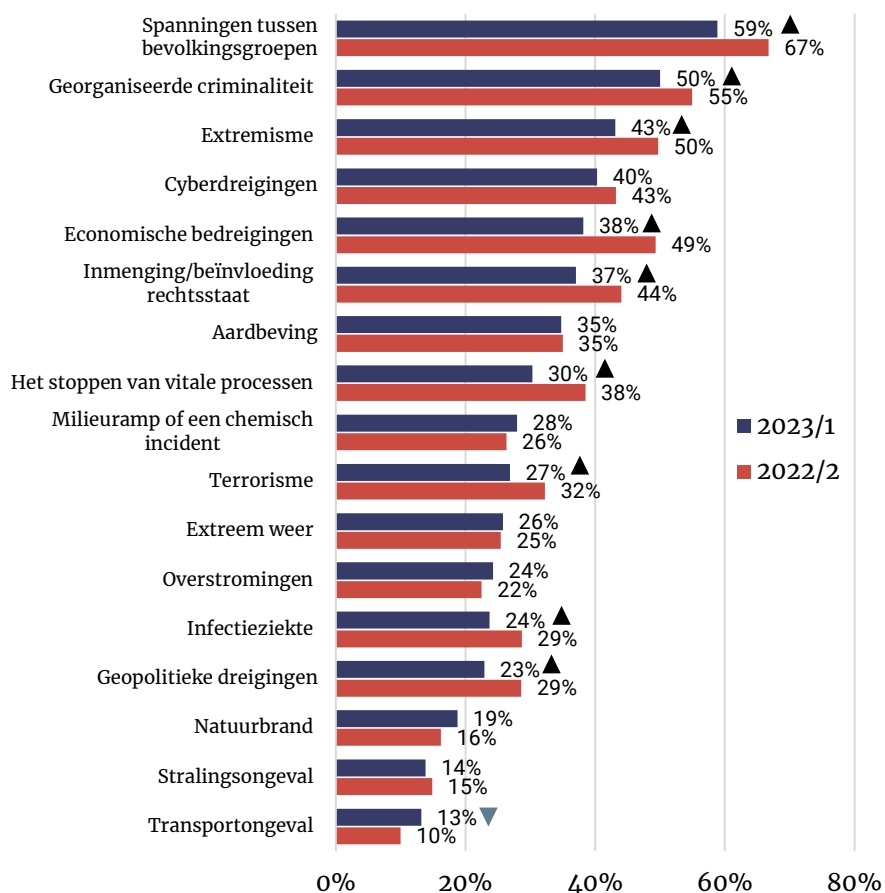
Bij extreem weer denkt een relatief grote groep dat de overheid hier niets aan kan doen (27%). Een in omvang vergelijkbare groep vindt dat de overheid genoeg doet (29%) of te weinig doet (26%).

Vergelijking voorgaande meting

Figuur 4.2 - In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? (% overheid doet te weinig)

Basis: alle inwoners van Nederland

Minder inwoners vinden dat overheid te weinig doet om spanningen tussen bevolkingsgroepen te voorkomen ten opzichte van de najaarsmeting

Figuur 4.2 laat het percentage inwoners zien dat in de huidige meting vindt dat de overheid te weinig doet om risico's en dreigingen te voorkomen, en hoe dat in de najaarsmeting van 2022 was.

In de voorjaarsmeting van 2023 staat spanningen tussen bevolkingsgroepen op nummer 1 van de gebeurtenissen waarvan inwoners vinden dat de overheid te weinig doet, zes op de tien hebben dit beeld (59%). Dit percentage is afgenomen ten opzichte van de najaarsmeting 2022, toen was nog twee op de drie (67%) van mening dat de overheid te weinig doet op dit vlak.

Daarnaast is ten opzichte van de najaarsmeting het aandeel inwoners afgenomen dat denkt dat de overheid te weinig doet op het gebied van georganiseerde criminaliteit, extremisme, economische bedreigingen, ongewenste inmenging/beïnvloeding rechtsstaat, het stoppen van vitale processen, terrorisme en geopolitieke dreigingen.

Alleen het aandeel dat vindt dat de overheid te weinig doet aan transportongevallen is licht toegenomen ten opzichte van de vorige meting (van 10% naar 13%).

Top 5 beoordeling inspanning overheid vergelijking voorgaande metingen

Tabel 4-1 - In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? (top vijf, % overheid doet te weinig om deze te voorkomen)*.

Basis: alle inwoners van Nederland

Meting	2023/1	2022/2	2022/1	2020/1
Eerste	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Georganiseerde criminaliteit	Spanning tussen bevolkingsgroepen
Tweede	Georganiseerde criminaliteit	Georganiseerde criminaliteit	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	Georganiseerde criminaliteit
Derde	Extremisme	Extremisme	Extremisme	Extremisme
Vierde	Cyberdreigingen	Economische bedreigingen	Cyberdreigingen	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat
Vijfde	Economische bedreigingen	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	Economische bedreigingen	Cyberdreiging

*Vraag is niet in 2019 gesteld

Spanningen tussen bevolkingsgroepen blijft volgens inwoners belangrijk aspect waar overheid te weinig aan doet

Tabel 4-1 laat zien wat de top 5 gebeurtenissen is waarvan inwoners vinden dat de overheid te weinig doet om deze te voorkomen. De uitkomsten van de voorgaande metingen zijn herberekend middels correctiefactoren, om ze zo vergelijkbaar te maken met de huidige meting. Voor meer uitleg over de herberekening, zie bijlage B. In bijlage I staat per meting het volledige overzicht van alle gebeurtenissen.

Spanningen tussen bevolkingsgroepen blijven door de jaren heen (2023-2020) een belangrijk aspect waarvan inwoners vinden dat de overheid hier te weinig aan doet.

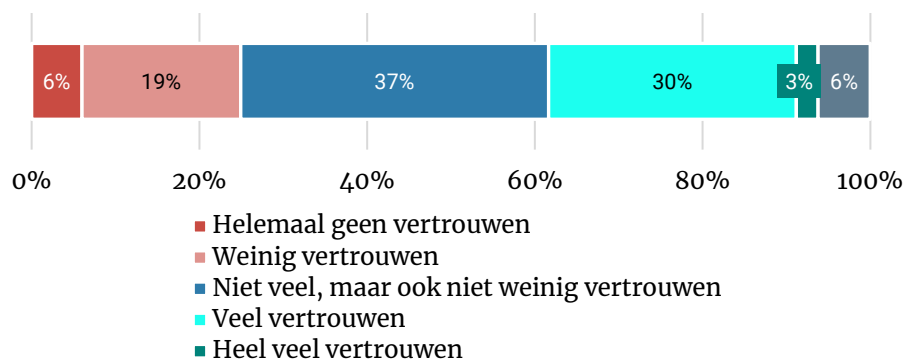
Vier van de vijf gebeurtenissen in de top 5 van het voorjaar van 2023 stonden ook vóór 2022 in de top 5. Economische bedreigingen staat sinds 2022 in de top 5 van gebeurtenissen waarvan inwoners vinden dat de overheid er te weinig aan doet. Waar cyberdreigingen tijdens de vorige meting in het najaar van 2022 nog de zesde plek innam, staat deze nu net als een jaar geleden weer op de vierde plek. Hierbij dient echter wel vermeld te worden dat de percentages van de vierde, vijfde en zesde plek dicht bij elkaar liggen (allen rond de 40% overheid doet te weinig).

4.2 Vertrouwen informatievoorziening

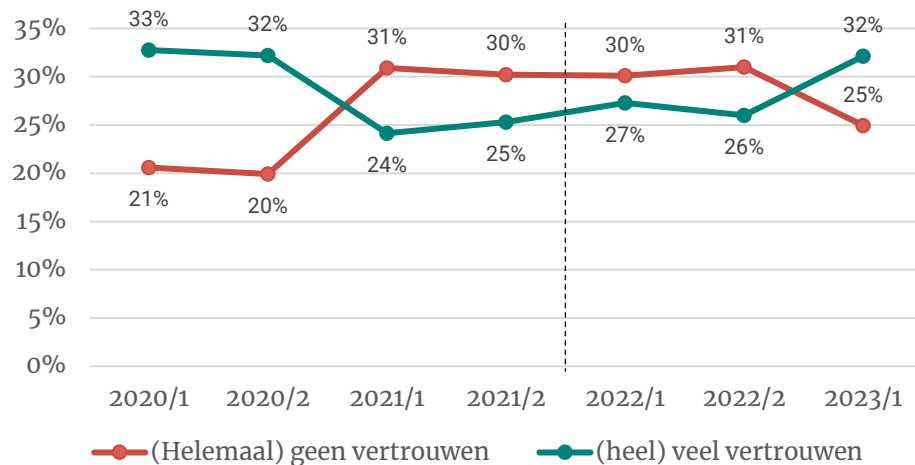
Figuur 4.3 – Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis? (voorjaar 2023).

Basis: alle inwoners van Nederland (n = 1.558)

Figuur 4.4 – Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis? (zomer 2020 – voorjaar 2023).

Basis: alle inwoners van Nederland

Een derde heeft vertrouwen in informatievoorziening van de overheid bij een ramp

Uit de voorjaarsmeting van 2023 blijkt dat een kwart weinig tot helemaal geen vertrouwen heeft in de informatievoorziening van de overheid (25%). Een groter deel heeft niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen (37%). Ongeveer een derde (33%) heeft (heel) veel vertrouwen.

Het aandeel dat (helemaal) geen vertrouwen heeft in de informatievoorziening van de overheid is stabiel over de periode voorjaar 2021–najaar 2022. Dit geldt ook voor het deel van de inwoners dat (heel) veel vertrouwen heeft in de informatievoorziening van de overheid tijdens een ramp of crisis. Tijdens de voorjaarsmeting van 2023 is het aandeel dat (heel) veel vertrouwen heeft in de informatievoorziening van de overheid toegenomen (+6 procentpunt), terwijl het aandeel dat (helemaal) geen vertrouwen had, juist is afgenomen (-6 procentpunt).

Algemeen vertrouwen in de overheid hangt samen met vertrouwen informatievoorziening bij een ramp

Inwoners die op dit moment helemaal geen tot weinig vertrouwen hebben in de overheid, hebben ook vaak helemaal geen tot weinig vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid. Ongeveer zeven op de tien inwoners die (helemaal) geen vertrouwen hebben in de overheid, hebben ook (helemaal) geen vertrouwen in de informatievoorziening van de overheid tijdens rampen en crises.

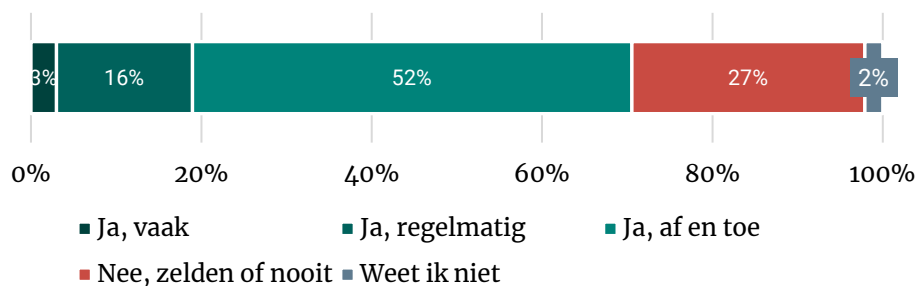
5 Crisispreparatie

5.1 Nadenken over rampen en crises

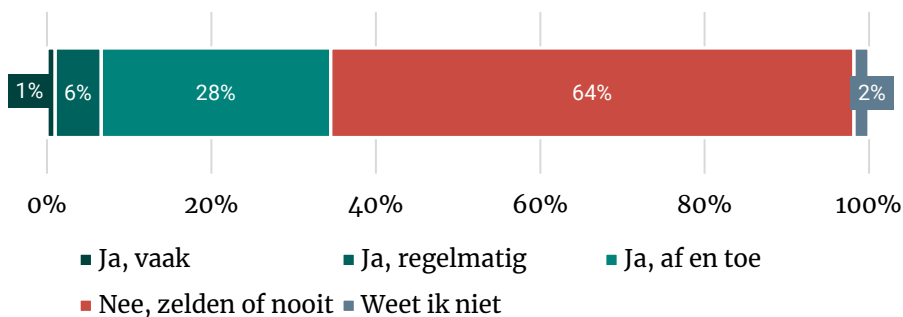
Figuur 5.1- Denk je wel eens na over mogelijke rampen en crises die in Nederland kunnen voorkomen?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Figuur 5.2 - Praat je wel eens met familie of vrienden over hoe je jezelf moet voorbereiden op een crisis?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

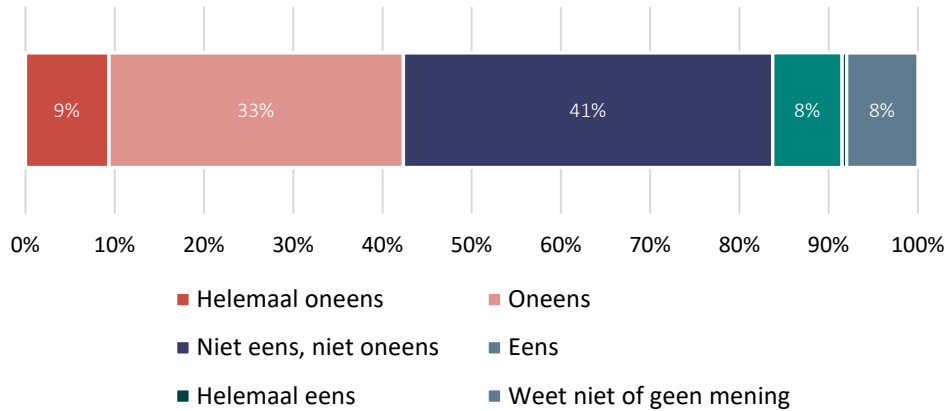
Inwoners denken af en toe aan rampen en crises, maar praten hier zelden of nooit over

Meer dan de helft van de inwoners denkt af en toe na over de mogelijke rampen of crises die in Nederland kunnen voorkomen (52%). Bijna een op de vijf denkt hier vaak of regelmatig over na, terwijl ruim een kwart hier zelden of nooit over denkt (27%).

Twee derde van de inwoners praat zelden of nooit met hun familie of vrienden over hoe ze zich voor moeten bereiden op een crisis. Drie op de tien praten er af en toe over, een relatief klein deel praat er regelmatig (6%) of vaak (1%) over.

5.2 Voorbereiding op ramp of crises

Figuur 5.3 - Ik heb het idee dat ik me goed heb voorbereid op een ramp of crisis
Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

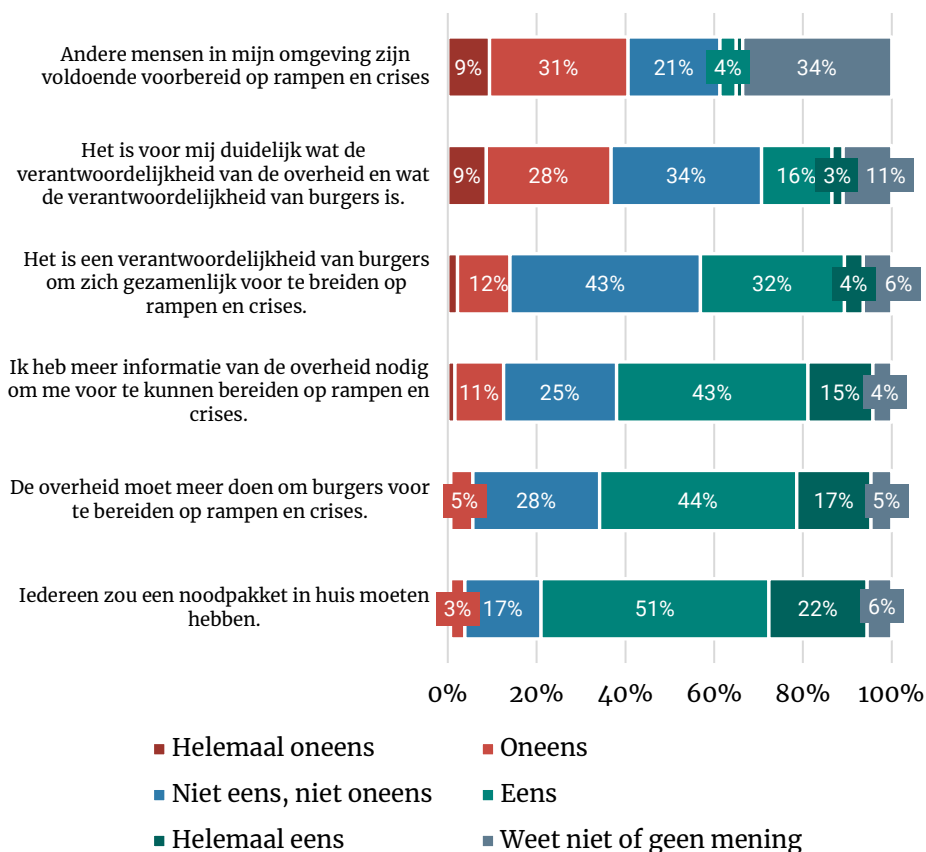

Vier op de tien denken niet dat zij zich goed hebben voorbereid op een ramp of crisis

Vervolgens vroegen wij aan inwoners of zij het idee hebben dat ze zich goed hebben voorbereid op een ramp of crisis. Vier op de tien zijn het hier (helemaal) mee oneens. Een even grote groep is het hier niet mee eens, maar ook niet mee oneens (41%). Acht procent heeft het idee dat zij wel goed voorbereid zijn.

Figuur 5.4 – Kun je aangeven in hoeverre je het eens bent met de onderstaande stellingen over voorbereiden op rampen en crises?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Inwoners vinden anderen onvoldoende voorbereid op rampen of crises en vinden dat iedereen een noodpakket in huis moet hebben

Inwoners kregen verschillende stellingen voorgelegd over het voorbereiden op rampen en crises. Vier op de tien inwoners vinden dat andere mensen in hun omgeving onvoldoende voorbereid zijn op rampen en crises. Een op de drie geeft aan dit niet in te kunnen schatten (34% weet niet/geen mening).

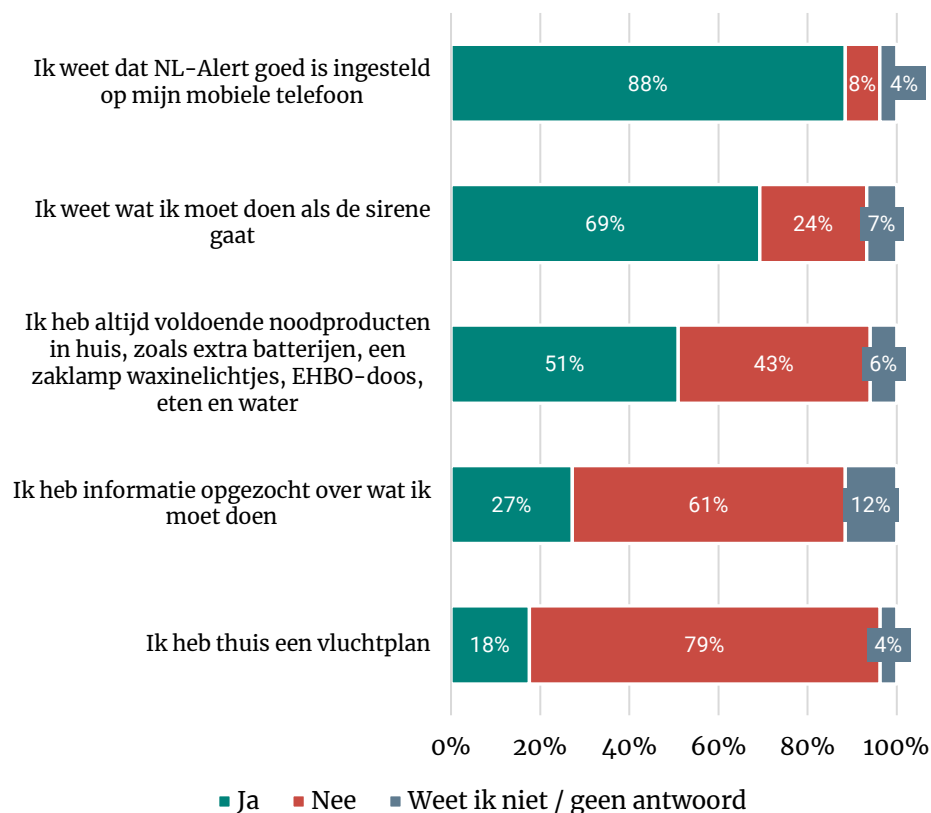
Op de vraag of de scheidslijn duidelijk is tussen waar de overheid verantwoordelijk voor is en waar inwoners zelf verantwoordelijk voor zijn, is 37 procent het (helemaal) mee oneens.

De meerderheid van de inwoners is het wel eens met de stellingen dat er meer informatie van de overheid nodig is om beter voorbereid te zijn op rampen of crises (58% (helemaal) eens), dat de overheid de inwoners beter moet voorbereiden op rampen of crises (61%) en dat iedereen een noodpakket in huis moet hebben (73%).

Van de inwoners die vinden dat de overheid meer moet doen om burgers voor te bereiden op rampen en crises, geeft de meerderheid ook aan dat ze meer informatie nodig heeft van de overheid om zich voor te bereiden. Omgekeerd blijkt dat van de inwoners die vinden dat de overheid niet meer moet doen, de meerderheid aangeeft niet meer informatie van de overheid nodig te hebben.

Figuur 5.5 - Op welke manier heb je jezelf voorbereid op een ramp of crisis?
Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Inwoners weten dat NL-Alert goed is ingesteld op hun telefoon, maar hebben geen vluchtplan

Vervolgens kregen inwoners enkele stellingen voorgelegd om te bepalen of zij zich op een van de genoemde manieren hebben voorbereid op een ramp of crisis. Bijna negen op de tien noemen dat NL-Alert goed is ingesteld op de mobiele telefoon. Zeven op de tien weten wat ze moeten doen als de sirene gaat. Daarnaast heeft ongeveer de helft altijd voldoende noodproducten in huis, maar hebben ruim vier op de tien inwoners dit niet.

Inwoners geven in mindere mate aan zich voorbereid te hebben door zelf informatie op te zoeken (27% wel gedaan, 61% niet). Daarnaast heeft een op de vijf een vluchtplan (18%), terwijl acht op de tien dit niet hebben.

Vijf procent van de inwoners geeft aan dat zij zich nog op een andere manier hebben voorbereid op een ramp of crisis. Hier worden verschillende antwoorden genoemd. Zo heeft een enkeling bijvoorbeeld een lijst met contacten klaar liggen en hebben zij afspraken met naasten gemaakt. Anderen proberen zelfvoorzienend te zijn in het geval van het uitvallen van vitale processen. Hieronder enkele quotes ter illustratie

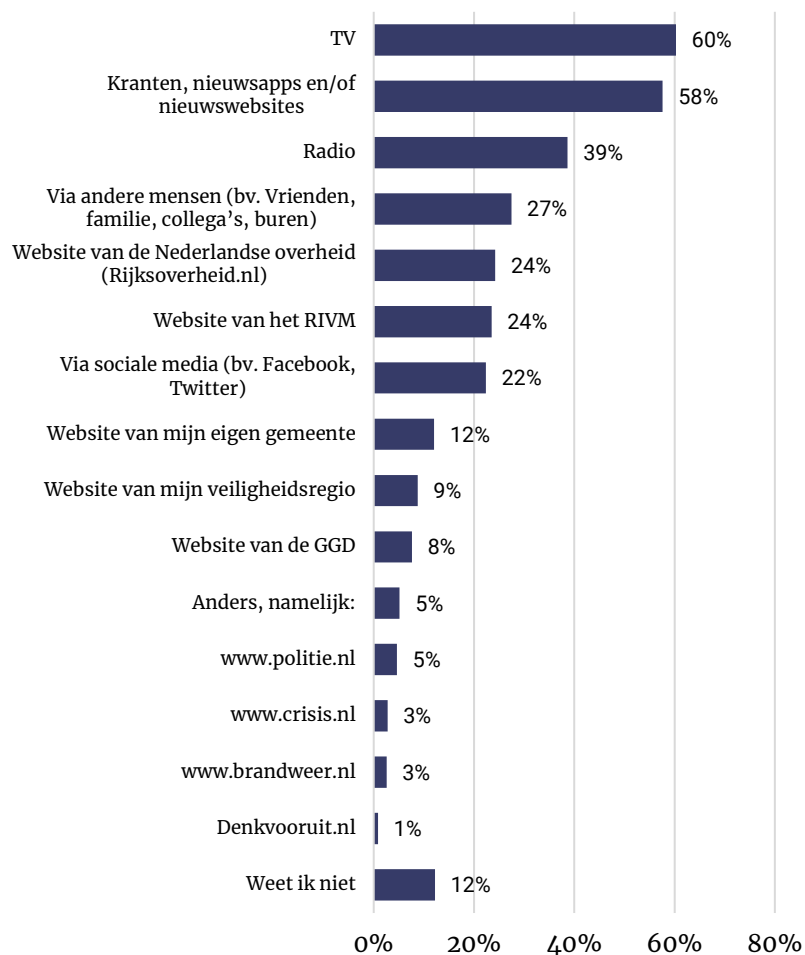
- “Aggregaat aangeschaft. Ben al van het gas af. Verwarmen, koelen en koken etc. kan bij stroomuitval gewoon doorgaan.”
- “Belangrijke contactgegevens en documenten bewaard op een veilige digitale locatie, een financiële buffer, vrienden en familie waar ik terecht kan als er iets gebeurt met mijn woning.”
- “Zelfvoorzienend zijn in verkrijgen voedsel.”

5.3 Bronnen van informatie voor voorbereiding

Figuur 5.6 - Via welke bronnen ontvang je of haal je wel eens informatie over hoe je je kan voorbereiden op een ramp of crisis?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Televisie en de kranten, nieuwsapps/websites voornaamste bron van informatie

Zowel de televisie als kranten en nieuwsapps/websites zijn voor zes op de tien inwoners een bron waar zij informatie vandaan halen over hoe men zich kan voorbereiden op een ramp of crisis. De radio staat met 39 procent op de derde plaats als informatiebron.

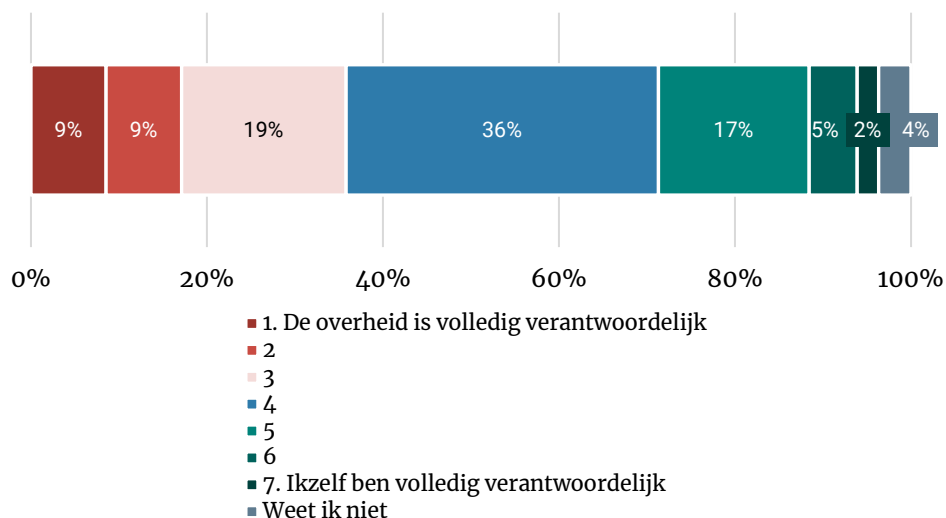
Ongeveer een kwart van de inwoners gaat voor informatie naar andere mensen, zoals vrienden, familie, collega's of burens (27%).

Een kwart zoekt informatie op bij de website van de Rijksoverheid of van het RIVM (beide 24%). De websites van de politie, brandweer of de specifieke websites voor crisis- en risicocommunicatie (crisis.nl en denkvooruit.nl) worden door vijf procent of minder genoemd als informatiebron.

5.4 Eigen verantwoordelijkheid of verantwoordelijkheid overheid

Figuur 5.7 – Kun je hieronder aangeven in hoeverre je vindt dat de voorbereiding op een ramp of crisis jou verantwoordelijkheid vindt of die van de overheid?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

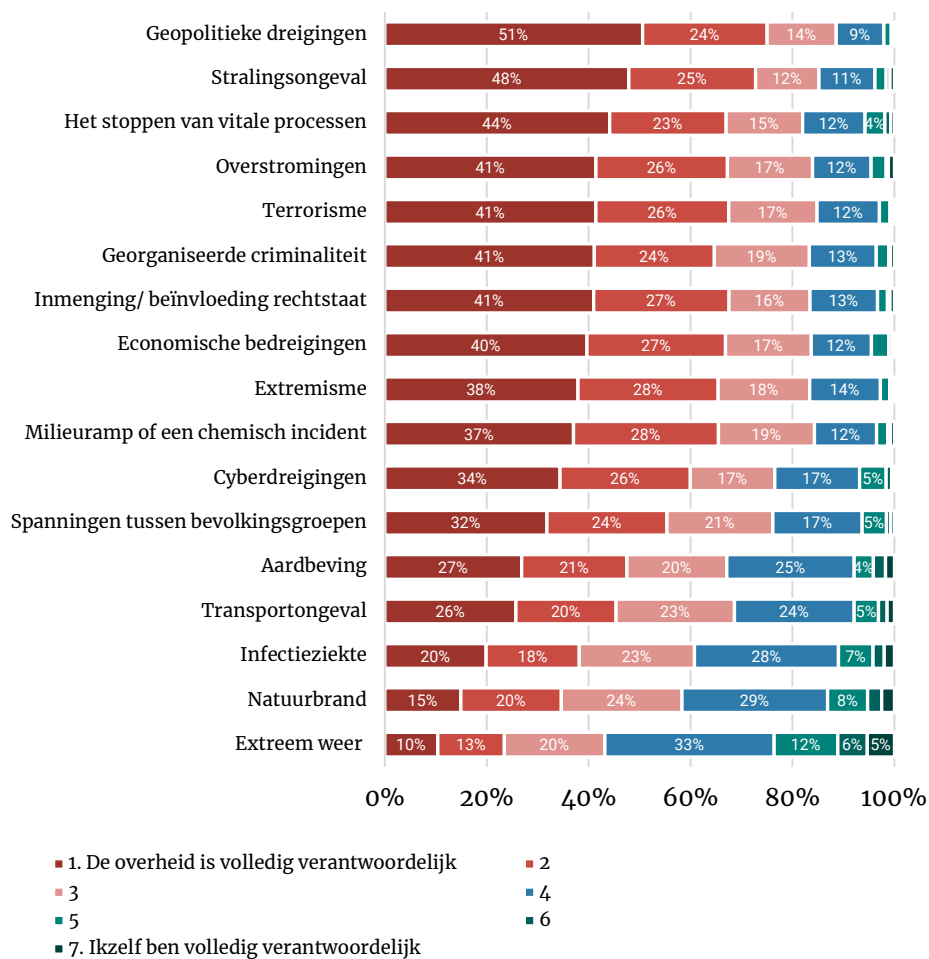
Inwoners verdeeld over wie verantwoordelijk is voor de voorbereiding op een ramp of crisis

Inwoners kregen de vraag of zij vinden dat de voorbereiding op een ramp of crisis de verantwoordelijkheid is van de overheid of dat inwoners volledig zelf verantwoordelijk zijn. Deze vraag is gesteld als een oplopende schaal, waarbij 1 gelijk staat aan 'de overheid is volledig verantwoordelijk'. Tussen de 2 en de 3 vinden inwoners dat het voornamelijk de verantwoordelijkheid van de overheid is. Een 4 houdt in dat inwoners het voor een deel de verantwoordelijkheid van de overheid vinden, maar voor een net zo groot deel ook van zichzelf. Een cijfer tussen de 5 en de 6 kan worden vertaald naar grotendeels de verantwoordelijkheid van de inwoner zelf. Een 7 staat tot slot voor dat het de volledige verantwoordelijkheid van de burger is.

Een derde van de inwoners vindt dat de voorbereiding op een ramp of crisis de verantwoordelijkheid is van de overheid (37%), ze geven een cijfer tussen de 1 en de 3. Een bijna even groot deel vindt dat het de verantwoordelijkheid is van de inwoner zelf. Ruim een op de drie zit er tussen in en geeft een vier.

Figuur 5.8 - Hieronder staat een lijst met rampen en crises. Geef per gebeurtenis aan bij wie jij vindt dat de verantwoordelijkheid ligt voor de voorbereiding op deze ramp of crisis?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Voor de meeste crises is de overheid verantwoordelijk volgens inwoners

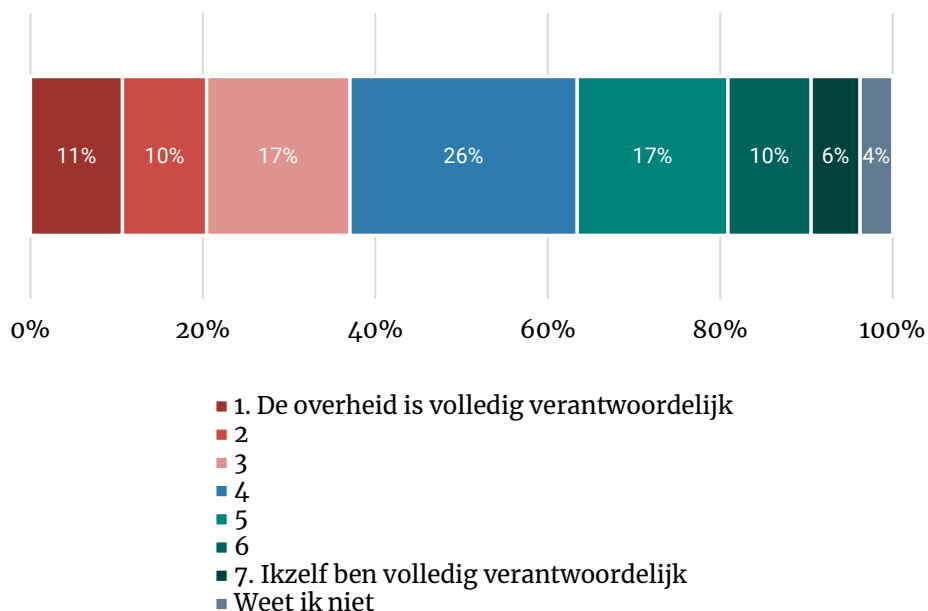
Inwoners kregen nog eenmaal de lijst met rampen of crises voorgelegd. Per gebeurtenis konden ze aangeven wie zij verantwoordelijk achten voor de voorbereiding op de ramp of crisis. Net als bij de vorige vraag, staat de 1 gelijk aan 'de overheid is volledig verantwoordelijk'. Tussen de 2 en de 3 vinden inwoners dat het voornamelijk de verantwoordelijkheid van de overheid is. Een 4 houdt in dat inwoners het voor een deel de verantwoordelijkheid van de overheid vinden, maar ook van zichzelf. Een cijfer tussen de 5 en de 6 kan worden vertaald naar grotendeels de verantwoordelijkheid van de inwoner zelf. Een 7 staat tot slot voor dat het de volledige verantwoordelijkheid van de burger is.

Uit Figuur 5.7 blijkt dat inwoners redelijk verdeeld zijn over waar de verantwoordelijkheid ligt bij de voorbereiding op een ramp of crisis. Wanneer inwoners de lijst met gebeurtenissen voor krijgen gelegd, is er een ander beeld zichtbaar: meer dan de helft noemt bij zestien van de zeventien rampen en crises dat dit voornamelijk de verantwoordelijkheid is van de overheid (cijfer tussen de 1 en 3). Extreem weer vormt de uitzondering: 43% geeft een cijfer tussen de 1 en de 3. Een op de drie geeft een 4 als cijfer. Dit houdt in dat ze het deels de verantwoordelijkheid vinden van de overheid, maar ook vinden dat zij zelf verantwoordelijk zijn om zich hierop voor te bereiden.

Figuur 5.9 – Kan je aangeven waar volgens jou de verantwoordelijkheid ligt in weerbaar zijn tegen desinformatie?

Basis: alle inwoners van Nederland (n=1.558)

Een op de drie vindt de overheid verantwoordelijk voor de weerbaarheid van inwoners tegen desinformatie

Desinformatie is het doelbewust verspreiden van misleidende informatie, vaak met kwade bedoelingen, bijvoorbeeld om geld te verdienen of om iemand, een groep mensen, een organisatie of een land te beschadigen. Zo kunnen democratische processen, zoals verkiezingen, volksgezondheid of nationale veiligheid, worden beïnvloed.

Na deze uitleg vroegen wij inwoners middels een oplopende schaalvraag wie zij verantwoordelijk vinden om inwoners weerbaar te maken tegen desinformatie. Een 1 staat wederom voor dat de overheid hier volledig verantwoordelijk voor is, terwijl een 7 aangeeft dat de inwoners hier zelf verantwoordelijk voor zijn.

Bijna vier op de tien inwoners vinden het volledig of grotendeels de verantwoordelijkheid van de overheid om mensen weerbaar te maken tegen desinformatie (cijfer tussen de 1 en de 3). Een iets kleinere groep vindt het grotendeels of volledig de eigen verantwoordelijkheid van de inwoners (33%, cijfer tussen de 5 en 7).

Bijlage A Overzicht barometers

Meting		Doorlooptijd	Respons	Uitvoerder
1. Voorjaar	2019/1	14 maart – 18 maart	838	Motivaction
2. Najaar 2019	2019/2	10 december – 14 december	818	Motivaction
3. Voorjaar	2020/1	31 augustus – 7 september	806	Motivaction
4. Najaar 2020	2020/2	10 december – 16 december	803	Motivaction
5. Voorjaar	2021/1	29 april – 4 mei	824	Motivaction
6. Najaar 2021	2021/2	20 oktober – 31 oktober	812	Motivaction
7. Voorjaar	2022/1	22 april – 6 mei	2.290	I&O Research
8. Najaar 2022	2022/2	5 oktober – 19 oktober	5.863	I&O Research
9. Voorjaar	2023/1	22 maart – 3 april	1.558	I&O Research

Bijlage B Berekening omrekenfactoren

Hoeveel vertrouwen heb jij op dit moment in de overheid? (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
Helemaal geen vertrouwen	11,1%	Helemaal geen vertrouwen	12,0%	
Weinig vertrouwen	28,9%	Weinig vertrouwen	51,6%	
Niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen	40,7%			
Veel vertrouwen	17,0%	Veel vertrouwen	29,5%	
Heel veel vertrouwen	2,3%	Heel veel vertrouwen	2,4%	
Weet niet of geen mening	0,0%	Weet niet/geen mening	4,5%	
TOTAAL	100,0%		100,0%	
Weinig + helemaal geen vertrouwen	40,0%	Weinig + helemaal geen vertrouwen	63,6%	0,63
Veel + heel veel vertrouwen	19,3%	Veel + heel veel vertrouwen	32,0%	0,60

Hoeveel vertrouwen heb je in de informatievoorziening van de overheid bij een ramp of crisis? (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
Helemaal geen vertrouwen	7,8%	Helemaal geen vertrouwen	7,1%	
Weinig vertrouwen	22,3%	Weinig vertrouwen	36,7%	
Niet veel, maar ook niet weinig vertrouwen	40,0%			
Veel vertrouwen	23,9%	Veel vertrouwen	44,0%	
Heel veel vertrouwen	3,4%	Heel veel vertrouwen	3,5%	
Weet niet of geen mening	2,4%	Weet niet/geen mening	8,7%	
TOTAAL	100,0%		100,0%	
Weinig + helemaal geen vertrouwen	30,1%	Weinig + helemaal geen vertrouwen	43,8%	0,69
Veel + heel veel vertrouwen	27,3%	Veel + heel veel vertrouwen	47,5%	0,57

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Overstroming (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	25,1%	De overheid doet te weinig	22,8%	1,10
De overheid doet genoeg	52,9%	De overheid doet genoeg	54,5%	0,97
De overheid doet te veel	1,7%	De overheid doet te veel	2,6%	
De overheid kan hier niets aan doen	4,8%			
Weet niet of geen mening	15,5%	Weet niet of geen mening	20,1%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? Extreem weer (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	25,0%	De overheid doet te weinig	27,4%	0,91
De overheid doet genoeg	31,8%	De overheid doet genoeg	41,6%	0,76
De overheid doet te veel	1,6%	De overheid doet te veel	4,8%	
De overheid kan hier niets aan doen	26,9%			
Weet niet of geen mening	14,7%	Weet niet of geen mening	26,3%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Natuurbrand (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	15,8%	De overheid doet te weinig	18,7%	0,84
De overheid doet genoeg	40,6%	De overheid doet genoeg	51,2%	0,79
De overheid doet te veel	1,6%	De overheid doet te veel	1,3%	
De overheid kan hier niets aan doen	17,2%			
Weet niet of geen mening	24,8%	Weet niet of geen mening	28,8%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Aardbeving (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	30,3%	De overheid doet te weinig	33,3%	0,91
De overheid doet genoeg	25,0%	De overheid doet genoeg	33,8%	0,74
De overheid doet te veel	2,1%	De overheid doet te veel	2,9%	
De overheid kan hier niets aan doen	20,4%			
Weet niet of geen mening	22,2%	Weet niet of geen mening	30,0%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Milieuramp of chemisch incident (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	28,0%	De overheid doet te weinig	28,8%	0,97
De overheid doet genoeg	34,9%	De overheid doet genoeg	36,8%	0,95
De overheid doet te veel	1,2%	De overheid doet te veel	0,7%	
De overheid kan hier niets aan doen	5,4%			
Weet niet of geen mening	30,6%	Weet niet of geen mening	33,7%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Infectieziekte (bij mens en dier) (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	30,9%	De overheid doet te weinig	32,1%	0,96
De overheid doet genoeg	39,6%	De overheid doet genoeg	39,9%	0,99
De overheid doet te veel	6,7%	De overheid doet te veel	10,0%	
De overheid kan hier niets aan doen	8,0%			
Weet niet of geen mening	14,8%	Weet niet of geen mening	17,9%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Stralingsongeval (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	13,8%	De overheid doet te weinig	16,5%	0,84
De overheid doet genoeg	37,1%	De overheid doet genoeg	38,2%	0,97
De overheid doet te veel	2,3%	De overheid doet te veel	2,2%	
De overheid kan hier niets aan doen	6,2%			
Weet niet of geen mening	40,6%	Weet niet of geen mening	43,2%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Transportongeval (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	10,5%	De overheid doet te weinig	12,5%	0,84
De overheid doet genoeg	44,0%	De overheid doet genoeg	52,3%	0,84
De overheid doet te veel	1,8%	De overheid doet te veel	2,2%	
De overheid kan hier niets aan doen	15,7%			
Weet niet of geen mening	28,1%	Weet niet of geen mening	33,1%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? Het stoppen van vitale processen (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	28,5%	De overheid doet te weinig	32,2%	0,89
De overheid doet genoeg	31,1%	De overheid doet genoeg	30,9%	1,01
De overheid doet te veel	1,8%	De overheid doet te veel	1,1%	
De overheid kan hier niets aan doen	2,9%			
Weet niet of geen mening	35,8%	Weet niet of geen mening	35,8%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? Cyberdreigingen (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	43,0%	De overheid doet te weinig	45,7%	0,94
De overheid doet genoeg	24,8%	De overheid doet genoeg	23,8%	1,04
De overheid doet te veel	0,7%	De overheid doet te veel	0,5%	
De overheid kan hier niets aan doen	2,0%			
Weet niet of geen mening	29,4%	Weet niet of geen mening	30,0%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Spanningen tussen bevolkingsgroepen (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	51,7%	De overheid doet te weinig	52,3%	0,99
De overheid doet genoeg	23,3%	De overheid doet genoeg	23,8%	0,98
De overheid doet te veel	2,3%	De overheid doet te veel	4,4%	
De overheid kan hier niets aan doen	3,2%			
Weet niet of geen mening	19,5%	Weet niet of geen mening	19,5%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	40,3%	De overheid doet te weinig	41,9%	0,96
De overheid doet genoeg	24,8%	De overheid doet genoeg	24,3%	1,02
De overheid doet te veel	1,8%	De overheid doet te veel	3,3%	
De overheid kan hier niets aan doen	3,4%			
Weet niet of geen mening	29,7%	Weet niet of geen mening	30,5%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Terrorisme (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	28,6%	De overheid doet te weinig	27,3%	1,05
De overheid doet genoeg	43,1%	De overheid doet genoeg	42,7%	1,01
De overheid doet te veel	1,9%	De overheid doet te veel	2,9%	
De overheid kan hier niets aan doen	3,0%			
Weet niet of geen mening	23,5%	Weet niet of geen mening	27,1%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Extremisme (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	43,3%	De overheid doet te weinig	42,5%	1,02
De overheid doet genoeg	30,0%	De overheid doet genoeg	30,9%	0,97
De overheid doet te veel	1,0%	De overheid doet te veel	1,3%	
De overheid kan hier niets aan doen	2,5%			
Weet niet of geen mening	23,2%	Weet niet of geen mening	25,3%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Geopolitieke dreigingen (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	30,2%	De overheid doet te weinig	30,2%	1,00
De overheid doet genoeg	36,9%	De overheid doet genoeg	37,2%	0,99
De overheid doet te veel	2,7%	De overheid doet te veel	2,9%	
De overheid kan hier niets aan doen	5,5%			
Weet niet of geen mening	24,7%	Weet niet of geen mening	29,7%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Economische bedreigingen (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	42,0%	De overheid doet te weinig	39,9%	1,05
De overheid doet genoeg	33,4%	De overheid doet genoeg	35,7%	0,94
De overheid doet te veel	1,8%	De overheid doet te veel	1,8%	
De overheid kan hier niets aan doen	1,8%			
Weet niet of geen mening	21,1%	Weet niet of geen mening	22,6%	
TOTAAL	100%		100%	

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen?

Georganiseerde criminaliteit (splitrun 2022/1)

Nieuwe antwoordcategorieën	%	Oude antwoordcategorieën	%	Omrekenfactor
De overheid doet te weinig	55,2%	De overheid doet te weinig	53,5%	1,03
De overheid doet genoeg	23,6%	De overheid doet genoeg	25,2%	0,94
De overheid doet te veel	1,6%	De overheid doet te veel	2,0%	
De overheid kan hier niets aan doen	1,0%			
Weet niet of geen mening	18,6%	Weet niet of geen mening	19,4%	
TOTAAL	100%		100%	

Bijlage C Uitkomsten open antwoorden zorgen over risico's en dreigingen voor nationale veiligheid

Veelgenoemde termen met toelichting codes

Codes*	Aantal	Toelichting codes
1. Oorlog	330	oorlog algemeen/oorlog in Oekraïne / (derde) wereldoorlog / nucleaire oorlog / oorlogsdreiging / burgeroorlog
2. Klimaatverandering	318	Klimaat (als term) / Milieu(rampen)/natuur (als term) /ecologische crisis / Co2 / teveel stikstof / stikstofcrisis / stikstofprobleem / milieu (als term)
3. Overheidsprestatie (negatief)	226	tekortschieten overheidsbeleid/ wanbeleid/bemoeienis overheid/privacyschending door overheid/besluiteloosheid/vertrouwen in overheid/corruptie/bureaucratie/liegende overheid / nationale politieke onrust / bezorgdheid politieke partijen / toeslagenaffaire / bezuinigingen op ministeries of organisaties / stikstofbeleid / Groningen / ondermijning, bedreiging, aantasting democratie / BBB zorgen / ondermijnen democratie / stikstofakkoord / te lage straffen van rechters
4. Verharding samenleving	219	intolerantie /verharding van de samenleving/ gebrek normen en waarden/ individualisering / polarisatie (ook als losse term) / discriminatie / racisme / egoïsme / gebrek aan respect / verloedering maatschappij / geen respect voor politie, politici, hulpverleners / kloof in de samenleving, tussen mensen / onrust in de samenleving / opstand
5. Immigratie	214	Immigranten/immigratie/vluchtelingen / asielzoekers / asielbeleid
6. Rusland	184	Poetin / Putin / Rusland
7. Oekraïne	178	Oekraïne / Ukraine / Oorlog in Oekraïne
8. Economie (negatief)	159	Slechte economische situatie/recessie/ economische crisis / bank crisis / financiële crisis / alles duur / armoede / inkomensongelijkheid / onbetaalbaar / armoedebestrijding / bankencrisis / sociale ongelijkheid / kloof arm en rijk / schulden / kapitalisme in negatieve zin / inflatie / inkomen / kosten levensonderhoud
9. Cyberveiligheid	144	cyberdreigingen (algemeen, andere landen) / cyberveiligheid / digitale criminaliteit / hacken / cyber / cyber aanval / cyber onveiligheid / cybercriminaliteit / digitale dreiging / internetcriminaliteit / spionage
10. Internationale invloed	142	afhankelijkheid of aanvallen Rusland / druk van buitenlandse leiders, landen en bedrijven / Internationale politieke invloed / internationale spanningen / Nederland laat zich teveel leiden door buitenland, andere landen

*In totaal zijn ruim 3000 codes toegekend, de aantallen geven aan hoe vaak een bepaalde code voorkomt in de reacties van de inwoners. Sommige individuele reacties bevatten meerdere codes. Deze verhoudingen tussen de codes geven een goed eerste beeld van de grootste zorgen die inwoners hebben in het kader van de nationale veiligheid.

Toelichting bij de totstandkoming van codes: wanneer men de 'oorlog tussen Rusland en Oekraïne' noemt, is zowel de code 'oorlog' als de code 'Rusland' als de code 'Oekraïne' opgenomen in de tabel. 'Rusland' wordt niet altijd gecombineerd met 'oorlog', maar ook met 'internationale invloed'. Dan heeft de reactie naast de code 'Rusland' ook de code 'internationale invloed'. Hiervoor hebben we gekozen om te laten zien dat 'Rusland' vaak concreet opgeschreven wordt als men zorgen benoemt.

Bijlage D Overzicht uitgevraagde gebeurtenissen

1. Overstromingen (bijvoorbeeld vanuit zee of een rivier, of het doorbreken van dijken)

2. Extreem weer (zoals een zware storm, een hittegolf, gladheid door ijzel, sneeuwstorm)

3. Natuurbrand (zoals een bosbrand of een heidebrand)

4. Aardbeving

5. Milieuramp of een chemisch incident (zoals een olieramp, een ongeval met chemische bedrijven, lekkage van chemicaliën in water, in de bodem, en in het grondwater)

6. Infectieziekte (bij mens en dier) (zoals een virus of besmetting door bacteriën bij veel mensen of dieren die de gezondheid van mensen of dieren bedreigt)

7. Stralingsongeval (zoals een ongeluk in een kerncentrale waarbij radioactief materiaal vrijkomt)

8. Transportongeval (zoals een ernstig ongeluk op het spoor of op de weg, in de scheepvaart of met een vliegtuig)

9. Het stoppen van vitale processen (zoals langdurig geen elektriciteit, geen gas, geen drinkwater, geen internet of telefoon)

10. Cyberdreigingen (inbreken in essentiële computersystemen. Dit zorgt voor digitale aanvallen op organisaties en het verstoren van noodzakelijke voorzieningen, zoals energie, water of ons

betalingssysteem, of de diefstal van staatsgeheimen, persoonsgegevens en intellectueel eigendom)

11. Spanningen tussen bevolkingsgroepen (bijvoorbeeld door het opnemen van meer vluchtelingen of migranten, de inburgering van deze groepen, grotere verschillen en toegenomen spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen, wat tot geweld kan leiden)

12. Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat (bijvoorbeeld door het verspreiden van desinformatie, het bemoeien met onze democratie door buitenlandse staten met als doel onze democratie te verstoren)

13. Terrorisme (bijvoorbeeld door aanslagen gedaan door mensen met andere ideeën of een ideologie zoals jihadisme of rechtsextremisme)

14. Extremisme (zoals geweld en wetsovertredingen van linksextremisten en rechtsextremisten, radicale moslims, asielrechtenextremisten en van dierenrechtenextremisten)

15. Geopolitieke dreigingen (dreigingen tussen landen, zoals de dreiging van oorlog, internationale conflicten en toenemende spanningen tussen grote, machtige landen)

16. Economische bedreigingen (financiële bedreigingen, bijvoorbeeld hoge werkloosheid, grote financiële instellingen die niet meer kunnen bestaan door te hoge schulden, oplopende staatsschuld of het instorten van de beurs)

17. Georganiseerde criminaliteit (bijvoorbeeld burgers of bedrijven die crimineel geld witwassen of frauderen met vastgoed, wietplantages, cocaïnehandel of XTC-labs)

Bijlage E Overzicht waarschijnlijkheid gebeurtenissen

Geef per gebeurtenis aan hoe waarschijnlijk of onwaarschijnlijk je vindt dat die zich voordoet (% (zeer) waarschijnlijk)

2023/1		2022/2		2022/1		2019/1*	
1	Cyberdreigingen	1	Georganiseerde criminaliteit	1	Cyberdreigingen	1	Cyberdreigingen
2	Georganiseerde criminaliteit	2	Cyberdreigingen	2	Georganiseerde criminaliteit	2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
3	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	3	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	3	Extreem weer	3	Terrorisme
4	Geopolitieke dreigingen	4	Geopolitieke dreigingen	4	Infectieziekte	4	Extreem weer
5	Extremisme	5	Economische bedreigingen	5	Geopolitieke dreigingen	5	Extremisme
6	Extreem weer	6	Extremisme	6	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	6	Transportongeval
7	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	7	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	7	Extremisme	7	Economische bedreigingen
8	Infectieziekte	8	Infectieziekte	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat
9	Economische bedreigingen	9	Extreem weer	9	Economische bedreigingen	9	Infectieziekte
10	Terrorisme	10	Terrorisme	10	Terrorisme	10	Natuurbrand
11	Natuurbrand	11	Natuurbrand	11	Natuurbrand	11	Milieuramp of een chemisch incident
12	Overstromingen	12	Overstromingen	12	Overstromingen	12	Overstromingen
13	Transportongeval	13	Milieuramp of een chemisch incident	13	Transportongeval	13	Geopolitieke dreigingen
14	Milieuramp of een chemisch incident	14	Het stoppen van vitale processen	14	Milieuramp of een chemisch incident	14	Het stoppen van vitale processen
15	Het stoppen van vitale processen	15	Transportongeval	15	Het stoppen van vitale processen	15	Aardbeving
16	Aardbeving	16	Stralingsongeval	16	Aardbeving	16	Stralingsongeval
17	Stralingsongeval	17	Aardbeving	17	Stralingsongeval	17	

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

Bijlage F Overzicht ernst gebeurtenissen

Als de onderstaande gebeurtenissen zich zouden voordoen, hoe ernstig is dat voor de Nederlandse samenleving? (% zeer ernstig/catastrofaal)

2023/1		2022/2		2022/1		2019/1*	
1	Het stoppen van vitale processen	1	Het stoppen van vitale processen	1	Het stoppen van vitale processen	1	Terrorisme
2	Stralingsongeval	2	Stralingsongeval	2	Stralingsongeval	2	Stralingsongeval
3	Geopolitieke dreigingen	3	Geopolitieke dreigingen	3	Geopolitieke dreigingen	3	Extremisme
4	Terrorisme	4	Cyberdreigingen	4	Cyberdreigingen	4	Het stoppen van vitale processen
5	Cyberdreigingen	5	Terrorisme	5	Terrorisme	5	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
6	Infectieziekte	6	Economische bedreigingen	6	Infectieziekte (bij mens en dier)	6	Infectieziekte (bij mens en dier)
7	Economische bedreigingen	7	Overstromingen	7	Economische bedreigingen	7	Cyberdreigingen
8	Extremisme	8	Infectieziekte	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	8	Milieuramp of een chemisch incident
9	Overstromingen	9	Milieuramp of een chemisch incident	9	Extremisme	9	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat
10	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	10	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	10	Overstromingen	10	Geopolitieke dreigingen
11	Milieuramp of een chemisch incident	11	Extremisme	11	Milieuramp of een chemisch incident	11	Overstromingen
12	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	12	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	12	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	12	Economische bedreigingen
13	Georganiseerde criminaliteit	13	Georganiseerde criminaliteit	13	Georganiseerde criminaliteit	13	Extreem weer
14	Aardbeving	14	Extreem weer	14	Extreem weer	14	Aardbeving
15	Transportongeval	15	Aardbeving	15	Aardbeving	15	Natuurbrand
16	Extreem weer	16	Natuurbrand	16	Natuurbrand	16	Transportongeval
17	Natuurbrand	17	Transportongeval	17	Transportongeval	17	

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

Bijlage G Overzicht zorgen om gebeurtenissen

Kies nu maximaal vijf gebeurtenissen (in 2019, 2021 drie gebeurtenissen) waar jij je de meeste zorgen om maakt

2023/1		2022/2		2022/1		2019/1*	
1	Het stoppen van vitale processen	1	Het stoppen van vitale processen	1	Cyberdreigingen	1	Terrorisme
2	Cyberdreigingen	2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	2	Geopolitieke dreigingen	2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
3	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	3	Geopolitieke dreigingen	3	Het stoppen van vitale processen	3	Extremisme
4	Infectieziekte	4	Economische bedreigingen	4	Infectieziekte (bij mens en dier)	4	Cyberdreigingen
5	Geopolitieke dreigingen	5	Cyberdreigingen	5	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	5	Extreem weer
6	Terrorisme	6	Infectieziekte (bij mens en dier)	6	Economische bedreigingen	6	Economische bedreigingen
7	Economische bedreigingen	7	Extremisme	7	Terrorisme	7	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat
8	Extremisme	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	8	Extremisme	8	Infectieziekte (bij mens en dier)
9	Extreem weer	9	Terrorisme	9	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	9	Milieuramp of een chemisch incident
10	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	10	Extreem weer	10	Georganiseerde criminaliteit	10	Het stoppen van vitale processen
11	Overstromingen	11	Georganiseerde criminaliteit	11	Extreem weer	11	Overstromingen
12	Georganiseerde criminaliteit	12	Stralingsongeval	12	Milieuramp of een chemisch incident	12	Geopolitieke dreigingen
13	Milieuramp of een chemisch incident	13	Milieuramp of een chemisch incident	13	Overstromingen	13	Transportongeval
14	Stralingsongeval	14	Overstromingen	14	Stralingsongeval	14	Stralingsongeval
15	Natuurbrand	15	Natuurbrand	15	Natuurbrand	15	Natuurbrand
16	Transportongeval	16	Aardbeving	16	Transportongeval	16	Aardbeving
17	Aardbeving	17	Transportongeval	17	Aardbeving	17	

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

Bijlage H Zorgen om gebeurtenissen persoonlijk

Hoeveel zorgen maak jij je op dit moment over de veiligheid van jezelf en je familie en vrienden door onderstaande gebeurtenissen? (% (heel veel zorgen))

2023/2		2022/2		2022/1		2019/1*	
1	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	1	Geopolitieke dreigingen	1	Geopolitieke dreigingen	1	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat
2	Geopolitieke dreigingen	2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	2	Infectieziekte	2	Terrorisme
3	Cyberdreigingen	3	Economische bedreigingen	3	Cyberdreigingen	3	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
4	Infectieziekte	4	Het stoppen van vitale processen	4	Transportongeval	4	Extremisme
5	Het stoppen van vitale processen	5	Infectieziekte	5	Ongewenste inmenging, beïnvloeding democratische rechtsstaat	5	Aardbeving
6	Economische bedreigingen	6	Cyberdreigingen	6	Economische bedreigingen	6	Economische bedreigingen
7	Extreem weer	7	Extremisme	7	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	7	Extreem weer
8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	8	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	8	Extremisme	8	Stralingsongeval
9	Terrorisme	9	Terrorisme	9	Het stoppen van vitale processen	9	Cyberdreigingen
10	Extremisme	10	Georganiseerde criminaliteit	10	Georganiseerde criminaliteit	10	Transportongeval
11	Georganiseerde criminaliteit	11	Extreem weer	11	Terrorisme	11	Milieuramp of een chemisch incident
12	Overstromingen	12	Stralingsongeval	12	Extreem weer	12	Geopolitieke dreigingen
13	Milieuramp of een chemisch incident	13	Milieuramp of een chemisch incident	13	Stralingsongeval	13	Infectieziekte (bij mens en dier)
14	Stralingsongeval	14	Overstromingen	14	Milieuramp of een chemisch incident	14	Overstromingen
15	Natuurbrand	15	Natuurbrand	15	Aardbeving	15	Het stoppen van vitale processen
16	Aardbeving	16	Aardbeving	16	Overstromingen	16	Natuurbrand
17	Transportongeval	17	Transportongeval	17	Natuurbrand	17	

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

Bijlage I Overzicht voorkomen risico's en dreigingen door de overheid

In hoeverre vind je dat de Nederlandse overheid voldoende doet om deze risico's en dreigingen te voorkomen? (% overheid doet te weinig)

2023/1		2022/2		2022/1		2020/1	
1	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	1	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	1	Georganiseerde criminaliteit	1	Spanningen tussen bevolkingsgroepen
2	Georganiseerde criminaliteit	2	Georganiseerde criminaliteit	2	Spanningen tussen bevolkingsgroepen	2	Georganiseerde criminaliteit
3	Extremisme	3	Extremisme	3	Extremisme	3	Extremisme
4	Cyberdreigingen	4	Economische bedreigingen	4	Cyberdreigingen	4	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat
5	Economische bedreigingen	5	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	5	Economische bedreigingen	5	Cyberdreiging
6	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	6	Cyberdreigingen	6	Ongewenste inmenging en beïnvloeding van onze democratische rechtsstaat	6	Economische bedreigingen
7	Aardbeving	7	Het stoppen van vitale processen	7	Infectieziekte (bij mens en dier)	7	Aardbeving
8	Het stoppen van vitale processen	8	Aardbeving	8	Aardbeving	8	Terrorisme
9	Milieuramp of een chemisch incident	9	Terrorisme	9	Geopolitieke dreigingen	9	Infectieziekte
10	Terrorisme	10	Infectieziekte (bij mens en dier)	10	Terrorisme	10	Overstromingen
11	Extreem weer	11	Geopolitieke dreigingen	11	Het stoppen van vitale processen	11	Milieuramp of een chemisch incident
12	Overstromingen	12	Milieuramp of een chemisch incident	12	Milieuramp of een chemisch incident	12	Extreem weer
13	Infectieziekte	13	Extreem weer	13	Overstromingen	13	Terrorisme
14	Geopolitieke dreigingen	14	Overstromingen	14	Extreem weer	14	Extremisme
15	Natuurbrand	15	Natuurbrand	15	Natuurbrand	15	Geopolitieke dreigingen
16	Stralingsongeval	16	Stralingsongeval	16	Stralingsongeval	16	Economische bedreigingen
17	Transportongeval	17	Transportongeval	17	Transportongeval	17	Transportongeval

*Georganiseerde criminaliteit niet in 2019 gevraagd

Contactgegevens

I&O Research Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl